

Handwritten: 12. V. 28.

SISUSTIK. A. Traksmann. Meie õppe- ja töökavadest. Loenguist pataljoni ülemate kursustel. — E. B. „Üksiku väeosa majapidamise seadlus“ tõelisel valgustusel. — Me. Kajastusi „Sõduri“ E. V. 10. aastapäeva juubelinumbri üle Inglise sõjaajakirjanduses. — Th. Bock. Tartu õpetajate seminari 100. a. juubeli näituse sõjalise õppuse osa. — Katri Bergholmi järele A. S. Soome sõdurite kodude raamatukogud. — Ametlik osa. — Sõjaväelisi teateid. — Sõjakirjandust. — Kaitseväe elu. — Sport kaitseväes. — Trükivea õiendus.

Meie õppe- ja töökavadest.

Loenguist pataljoni ülemate kursustel.

A. Traksmann.

A. ÕPPEKAVADEST ÜLDSE.

Kasvatus ja õppetöö kaitseväes peab olema kavakindel.

See nõue eeldab õppetööl asudes kahte asjaolu:

Esiteks, peab olema kokku seatud eel-seisvaks õppuseks põhjalikult läbikaalutud eluline kava, mis nimetatakse **õppekavaks**.

Teiseks, õppetööd peab vankumatult teostatama kinnitatud õppekava alusel.

Õppekava peab lahendama järgmised küsimused eelseisva õppetöö suhtes:

- a) määrama kindlaks õppuse eesmärgi, kui see ei ole sündinud muude korraldustega;
- b) määrama kindlaks, mida õpetada ja tähtsamad põhimõtted selle kohta kuidas õpetada;
- d) määrama kindlaks õppeaja.

Vaatleme neid küsimusi lähemalt:

a) Kasvatus- ja õppetöö eesmärki tuletatakse neist ülesannetest, mis on täita tulevikus neil, keda õpetatakse. Kuna need ülesanded kaitseväes on väga mitmekesised, siis ei või siin olla mingisugust šabloonit, vaid igal erijuhtumisel eesmärki tuleb defineerida eraldi. Kas õpetame noori, reamehi, jao- ja rühmaülemaid, või anname täiendavat ettevalmistust vanematele juhtidele — alati konkreetse eesmärgi ülesseadmine olgu esikohal!

Peajoontes eesmärgi defineerimine ei tekita raskusi. Kuid üksikasjus sageli võib tulla ette eksitusi, kus võime kalduda kõr-

vale õigest suunast. Sel juhtumisel järgnev töö peab korrigeerima ilmsikstulnud puudusi.

b) Mida õpetada kujundatakse ülesseatud eesmärgist. Vastusena sellele küsimusele peame leidma ained, mida õpetada ning määrama kindlaks proportsiooni ainete vahel. Kokkuvõttena saame kohase materjali vaimlise toidu valmistamiseks kasvatatavaile.

Noorte ettevalmistamine, näiteks, meil on koostatud kahest suurest alast:

- sõduri-kodaniku üldine ja sõjaline kasvatus;
- sõduri sõjatehniline ja taktikaline väljaõpe.

Mõlemad alad koosnevad tervest reast aineist, milledest igaüks on võetud täpselt kindlaksmääratud proportsioonis. See proportsioon on kujunenud aastate jooksul ning on juba stabiliseerumas.

Pataljoniülemate kursuste asutamisel, kus antakse täiendavat ettevalmistust vanematele juhtidele, kaaluti kaua küsimust, mida õpetada. Lõpuks kujunes õppekava, mis kinnitati sõjaministri poolt ning kus õpetatavad ained olid mahutatud järgmises proportsioonis:

- 1) Informatsiooni loengud. . . . . 5% õppeajast;
- 2) Harjutused ja praktilised tööd kuulajate isiklike teadmiste ja oskuste täiendamiseks. . . . . 32% „

- 3) Meethodilised tööd
— praktilised õppetunnid ühes läbiarutamisega. . . . 28% õppeajast.
- 4) Praktilised tööd juhtimise alal. . . . 35% „

Juba sellest proportsioonist selgub kursuste õppetöö üldine suund.

Ühes ainete proportsiooni määramisega tuleb lahendada vähemalt põhijoontes küsimus: kuidas õpetada. Huvi keskpunktiks kujuneb siin küsimus: kui palju teoreetilisi teadmisi, kui palju praktilisi oskusi. Igal erijuhtumisel see küsimus tuleb lahendada eraldi, **minnes välja ülesseatud eesmärgist.** Kuid pidades silmas sõjaasjanduse praktilist iseloomu, a priori, võib alla kriipsutada põhimõtet:

- **minimum teooriat, maksimum praktikat.**

Tuletades meele meie mineviku kogemusi, võiksime konstateerida:

- algasime oma rahuaegset kasvatus ja õppetööd teoreetilise bagaashi allakriipsutamise, millel muidugi *olid omad põhjused, ning läheneme kiirel sammul praktilise tööõppuse poole.*

d) Õppeaeg kujuneb iseendast, kui on selgunud küsimus mida õpetada. Õppetöö on pikaldane, kavakindlalt arenev protsess, mille normaalset käiku ei saa kiirustada kahju tegemata tööle endale. Seega aeg peab olema kooskõlas töö hulga ja töö iseloomuga. Õppeaja suhtes tuleb kindlaks määrata: töö üldine vältus ja aja jaotus õppeaine peale.

Töö üldine vältus arvestatakse kalendri järele. Sealjuures arvatakse maha kõik, mis läheb kaotsi õppetööle. 10% üldisest ajast arvatakse maha õppekavast. See aeg jääb õppetöö otsekohe juhataja käsutusse, et mitmesuguste ootamatuste puhul reguleerida õppetöö käiku õppekava piirides.

Kõik aeg väljaspool õppekava maha arvatud, jääb järele puhas õppeaeg, mis arvestatakse õppepäevades või õppetundides ehk mõlemites korraga. Puhas õppeaeg jaotatakse ainete vahel, proportsionaalselt aine mahule. Õige proportsiooni leidmine on raske probleem, mis õnnestub harva õppetöö teostamisel esimene kord. Ainult ühe ja sama töö täitmisel korduvalt, alaliste kriitiliste tähelepanekute ja korrektiivide põhjal võib

kujuneda stabiilne proportsioon, mis vastab kõigiti nõuetele.

Eeltoodud küsimused on otsekohe väljendatud õppekavas. Kuid peale selle õppekava kokkuseadmisel tuleb veel pida da silmas järgmisi küsimusi, mis loovad materjaalse aluse õppetöök, nimelt:

- kes õpetab;
- õppevahendid;
- õppekohad

Ainult siis, kui kõik ülaltoodud küsimused on küpselt läbi kaalutud, võib ütelda, et õppekava on eluline ning tema teostamine viib tahes-tahtmatult ülesseatud eesmärgi saavutamisele.

B. ÕPPEKAUVADE JAOTUS.

Tegeliku elu praktika on meil kujundanud järgmised õppekavade eriliigid:

- üldised õppekavad, mis käsitlevad eelpool nimetatud küsimusi;
- tunnikavad;
- ainete kavad;
- töökavad, tarbekorral ühes konspektidega.

Tunnikaavad on maksivad peasjalikult õppeasutustes — nii üldistes kui sõjaväelistes. Tunnikava kujutab tabelit mille kokkuseadmisel võetakse aluseks harilikult õppenädal, kui perioodiliselt korduv ajaüksus. Õppenädal jaotatakse õppepäevadeks ja viimased õppetundideks ning neile vastavalt iga õppetunni kohta määratakse kindlaks:

- õppeaine;
- kes ainet õpetab;
- tarbekorral kellele aine õpetatakse;
- kus ja millal aine õpetatakse.

Tunnikava on kõige lihtsam vorm õppekavast. Õppeaasta algul kord kokku seatud ta püsib tarbekorral kuni õppeaasta lõpuni.

Kuid tunnikaval on suuri puudusi. Tähtsam neist on see, et tunnikava määrab kindlaks ainult õpetatava aine pealkirja: taktika, fortifikatsioon, eesti keel jne., jättes aine sisu õpetaja enda hooleks. Seega tunnikava võib käsitada õppeasutustes, kus on ainete süsteem, s. o. kus igal õpetajal on oma eriaine ning ta on eriteadlane omal alal. Ka on tunnikava mõeldav eeskätt teoreetiliste õppeainete õpetamisel.

Tunnikava kõrval peavad olema tingimata hästi väljatöötatud ainete kavad.

Eeltoodud puudused teevad tunnikava raskesti käsitatavaks väeosades.

Ainete kava. Õpetamiseks määratud ained — faktika, fortifikatsioon jne. mahutavad endasse palju küsimusi, mis moodustavad vastava aine sisu. Iga õppeaine käsitletakse üksikute küsimuste kaupa, kusjuures neid küsimusi ei saa valida juhuslikult, vaid niiviisi, et korraga võetaks läbi teatud tervikulisel osad õppeainest. Need osad moodustavad teemid.

Õppeaine tuleb seega jaotada tervikulisteks osadeks — teemideks, millest kujuneb vastava aine kava. Õppeaine kava kokkuseadmise otstarbekohaselt valitud tervikulistele teemidele kaupa on raske ülesanne, mis lahendub täielikult ainult aastate vältusel tegeliku õppetöö kogemustel.

Töökavad. Töökavadest on juba osalt kõneldud „Sõduri“ veergudel, käsitledes sealjuures eeskätt rühmaülemate töökasid. Kuid õppetöö organiseerimise alal meie ametlikud määrustikud ja eeskirjad nõuavad kavade kokkuseadmist kõikidelt õppetöö eest vastutavatel ülematel.

Võtan siinkohal vaatlusele noorte ja reameeste õppetöö organiseerimise küsimuse. J. M. I §6 ja 7 ja Sisemäärustiku §§ 327, 350, 383 ja 420 nõuavad, et nii pataljoniülemad ja kompaniiülemad kui ka rühma- ja jaoülemad peavad seadma kokku kavad eelseisvateks õppusteks.

Sealjuures pataljoniülema suhtes ei ole täpselt kindlaks määratud nende kavade kuju. Ainult nõutakse, et seal peab olema kindlaks määratud tähtajad, milleks see ehk teine aine peab olema läbi võetud.

Kompaniiülemalt nõutakse nädala kavasid.

Rühma- ja jaoülemalt — üksikasjalike kavasid iga tunni kohta.

Niisugused on ametlikud nõudmised.

Et selgusele jõuda, missugusel kujul neid nõudeid täidetakse väeosades, palusin väeosadest saata rea kavasid mitmesugustelt aladelt keskasutusse.

Kogunes huvitav materjal.

Selgus et pataljoniülema poolt noorte ja reameeste õppusteks kokkuseatavad kavad on mitmekesised. On väeosi, kus keskasutuse poolt kokkuseatud üldises õppekavas ettenähtud õppematerjal ja õppeaeg on jaotatud õppenädalate järele ning selle alusel areneb õppetöö.

On väeosi — ja neid on enamik, kus pataljoniülem oma kavas igas aines määrab ära:

- seda läbi võtta 4 õppenädalaks;
- järgmist läbi võtta 8 õppenädalaks;
- järgmist läbi võtta 12 õppenädalaks jne.

Missugune viis on otstarbekohasem?

Kui kompaniiülem peab seadma kokku nädala töökaava, mis jaotatud õppetundideks, siis, arvan, tema töö oleks hõlbustatud, kui pataljoniülem üldises õppekavas antud aja jaotab ära, näiteks, kuude järele ning kuude kaupa annab kindlad õppeülesanded kompaniiülemale. Seega kujuneksid pataljoniülema kuu töökad ühes aja jaotusega igas aines.

Ühe niisuguse töökaava näide on toodud allpool (tabel nr. 1).

Et kuu töökaava kokku seada, peab pataljoniülem väga hoolsasti jälgima tegevvõtte tööd ning olema täiesti asja kursis, et mitte anda täitmatuid õppeülesandeid. Head ja kõigiti elulised kuu töökad võivad kujuneda ainult aastate jooksul, kui igal aastal saavutatud tähelepanekuid järjekindlalt hinnatakse ja kontrollitakse.

Selle töökaava alusel kompaniiülema töö oma nädala töökaava kokkuseadmiseks on hõlbus. Tal ei ole enam tarvis hakata jaotama üldist õppekava, vaid võtab juba patjali poolt antud kuu ülesande. Kuidas oleks mõeldav kompaniiülema töökaava, on toodud järgnevas tabelis (tabel nr. 2). Kavasid süvenedes selgub, et seal iga õppetunni kohta on ette nähtud kindel, täpne õppeülesanne. Peale teemid määratakse veel tunni eesmärk, kriipsutades alla selle tähtsama, mida peab andma tund. Töökavas esinevad nõuded: anda „üldised mõisted“, „selge ettekujutus“, „kätte õpetada“ jne., kusjuures tööulatus sagedasti on antud vastavates numbrilistes normides.

Saadest kompüülit õppeülesande, nädala töökaava järele rühm seab kokku oma töökaava. Mida see töökaava peab sisaldama, sellest on kõneldud „Sõduris“ (v. „Sõdur“ nr. 13/14 s. a. lhk. 482). Näitena olgu toodud siinkohal veel üks rühma töökaavast.

Kava on niivõrra üksikasjalik, et ta ei vaja pikemat selgitust.

4. KOMPANII 1. RÜHMA TÖÖKAVA

noorte õppusel 10. II kella 1400 kuni 1550.

Ülesanne.

Asendite võtmine ja muutmine maastikul. Üldõp. 4 IX B b 1. t. J. M. § 88.

„N“ pataljoni töökava¹⁾
noorte õppusel 1. II. kuni 3. III. 1928.

Tabel nr. 1.

Õppeained	Tundide arv ²⁾	Õppeülesanded	Eriõppused korraldused	Märkused
1. Noorte organiseerimine	2 õppepäeva 14 t.	Noorte vastuvõtmine ja jaotamine sünnib minu poolt antud <i>erikorralduste</i> alusel.	1. Organiseeritud noored üles rivistada kapteni X korraldusel õppeplatsile 2. II. k. 1400, kus neile korraldan ülevaatuse.	1) Kokku seatud 20, ja 21. jaan. 1928. a. „Üldine õppekava noorte aastaseks ettevalmistamiseks“ I osa põhjal, võttes aluseks sõjamine käsukirjaga määratud komisjoni poolt vastu võetud redaktsoon.
2. Distipliin	10	<i>Selge ettekujutus</i> : distipliini tähtsusest eraelus ja sõjaväes, milles seisab distipliin ja sõjaväe distipliini iseäraldused, ülema distiplinaarvõimust ja karistusest. <i>Veenda</i> : distipliini sõjaväes on võidu pant. <i>Täpselt teada</i> : sõdurite määratavad distiplinaar karistused. Ütemate distiplinaarvõim sõduri karistamisel kuni rüütl. juure arvatud, kaebtuste kord. (Ü. Ö. 4 I A 1-4 t. ja 4 I B 1-4 t.)	2. Vintpüsside väljandmiseks noored üles seada pataljoni sõjgaalil kapteni X korraldusel 8. II. k. 1200. Väljandmist juhatan isiklikult.	2) „Üldise õppekava lhk. I tabel 2 alusel ajal 1. II kuni 3. III on 130 puhaast õppetundi. Peale selle sama tabeli järele 8 tundi on antud ülemate käsutusse väljaspool õppekava. Neist tundidest jääb 3 t. pattüli ja 5 tundi kompüli ja rühmüli käsutusse.
3. Sisekord	16	<i>Selge ettekujutus</i> : sise korrast eraelus ja sõjaväes, sõjaväelise sisekorra iseäraldustest, kaitseväljase kutsest ja üldkohustest, kaitsevõime kommetest, päevakorra ja kasarmu korra tähtsusest. <i>Täpselt teada</i> : ülemad ja vanemad ning sõduri suhtumine neile, sõduri üldkohused, osata täita kaitsevõime kombeid, mis nõutakse sõdurilt, osata täita kompanii pävakorda ja elada kompaniis valitseva sisemise korra järele. Teada sõduri toidunorm. (Ü. Ö. 4 II A ja II B 1-18 t.)	3. Ettevalmistus pataljoni näitelaskmiseks teostada leitn. X, minu poolt suusõnaliselt antud juhtnõuad. Näitelaskmisele kompaniidel ilmuda numbrite järjekorras, alates k. 1000, 10. II. iga kahe tunni järele.	3) Vastavalt tegeliku õppetöö põhjal kujunenud tähelepanekutele tuleb siin anda ka kindlaid norme mitmesuguste sisetöökava alal, nagu: ülestõusmise ja riitumise vältus, kogumise kiirus ülevaatusele j. n. e.
4. Üldharidusline ettevalmistus	10	<i>Selge ettekujutus</i> : vanadest eestlastest sõjameestena, võõra võimu mõjust kodumaal, Vabadussõja sündmustest, iseseisva Eesti majanduslikest ja kultuurilistest arenemisest. <i>Veenda</i> : võõras võim ei tunne halastust. <i>Täpselt teada</i> : meie riikliku korra ja riigi valitsemise korra põhiõppused. (Ü. Ö. 4 III a 1-7 t.)	4. Minu poolt korraldatav kontrollõppus (minu käsutuses olevat-st tundidest) on: 1. komp. 2. III. k. 1200-1400. 2. komp. niis 3. III. k. 1000-1200. Kontrollõppuse kava teatakse eraldi. 5. Lähemad juhtnõuad kompaniidele õppetööle annete täitmiseks annan suusõnaliselt 23. I. k. 1000 minu kantselseis.	4) Vastavalt normid kujunevad ajaajooksul tegeleval õppustel tehtud vaatluste ja tähelepanekute põhjal. Neid norme viimistletakse järkjärgult, kuni nad kujunevad lõpuks täiesti kindlaks.
5. Vahiteenistus	7	<i>Selge ettekujutus</i> : vahiteenistuse tähtsusest, vahtkonnast, tema ülesannetest ja teenistusest vahtkonnas. <i>Täpselt osata täita</i> tunnimehed üldisi kohuseid ja tunda tunnimehed õigusi. (Ü. Ö. 4 IV 1-4 t.)		

6.	Tervishooldine ettevalmistus	5	<i>Selge üldine ettekujutus:</i> inimese kehaehitusest ja tähtsamatest füsioloogilistest protsessidest siin, tervishoiu tähtsusest sõduri elus ja rahva elus üldise. <i>Veenda:</i> sõdur peab hoidma oma tervist, kaitsevõimeid <i>karastab</i> tervist. <i>Täpselt tunda:</i> jalgade eest hooldamist, sõduri kohused naha, rüümid ja riiete puhtuse alalhoidmiseks ja esimese abi andmist lahinguväljal. (Ü. Ö. 4 V 1-5 t.)
7.	Üldteadmised	4	<i>Täpselt teada:</i> oma rügemendi organisatsioon, sõduri ülemad ja nende nimed ning vanemad ülemad tunda pildi järele. Teada kompanii allohvitserid. (Ü. Ö. 4 VI 1-2 t.)
8.	Kehaline kasvatus	15	Nõuded erikava järele.
9.	Laskesjangid Revalde materjal osa	32	<i>Täpselt teada:</i> vintpüssi tähtsamad osad ja lahinguomadused kuni 200 m, k. k. Madseni üldine kirjeldus. <i>Praktiliselt osata:</i> vintpüssi puhastamine ja hooldamine, padrumite hooldamine, k. k. Madseni koostvõtmine ja kokkupanemine, kiirust mitmesuguste võtete täitmine veel mitte nõuda. (Ü. Ö. 4 VIII A a 1-9. t. ja VIII A b 1-4. t.)
10.	Relvade käsitlemine		4) Nõuetavad järgmised oskused: — püssi sihtpanek pukilt 100 m peale 00 sek. jooksul; — sihtimiskolmnurga suurus 100 m peale sihtimisel 00 mm; — kõigi laskmise võtete <i>absoluutselt õige</i> täitmine, kiirust nõudmata; — püssi laadimine ja tühjendamine 00 sekundiga. (Ü. Ö. 4 VIII B 1-3. t.)
11.	Rivi- ja lahingdrill	26	4) Nõuetavad järgmised oskused: <i>rividrillis:</i> täiesti õige seisang 00 sek. jooksul määratud kohas ja suunas, tervitamine pöördes, normaalsamm ja jooks relvata ja relvaga 00 m pikkusel; <i>lahingdrillis:</i> võtta täitsa õieti kõik asendid <i>igal maastikul</i> (aeg piiramata), liikuda antud suunas kergel maastikul, teha hüpe 00 m 00 sek. jooksul, roomata 00 m 00 sek. jooksul. <i>Üldised mõisted:</i> rividest, riviõppuse tähtsusest ja juhatamisviisidest. (Ü. Ö. 4 IX A 1-37; IX B a 1-1 t. ja B b 1-2. t.)
12.	Taktikaline ettevalmistus	5	<i>Nõuetavad järgmised oskused:</i> Näidata ilmakaared ja orienteeruda maastikul päeval; kasutada kompassi ja liikuda selle järele; antud sektoris maastikku vaadelda ja vaadeldavat kirjeldada peast. Aeg — piiramata. (Ü. Ö. 4 XI A ja B 1-2. t.)

Allkiri.

"N" pataljoni 1. kompanii föökava.

Tabel nr. 2.

Noorte õppusel 3. II. kuni 11. II. (50 õppetundi, millest komptli korralduses väljaspool õppeaega — 1 tund ja rühmül käsutuses — 1 tund).

Kellaeg	Reedel, 3. II.	Laupäeval, 4. II.	Esmaspäeval, 6. II.	Teisipäeval, 7. II.
0800—0850	<i>Distipliin ühiskondlikus elus.</i> (Üldõp. 4.I 1.t.) Anda selge ettekujutus ja arusaamine küsimusest. Minu isiklik tund.	<i>Sisemine kord eraelus ja selle erilise vajadus kaitseväes.</i> (Üldõp. 4.II. A 1.t.) Anda selge ettekujutus ja arusaamine küsimusest. Minu isiklik tund.	<i>Distipliin.</i> <i>Kindla distipliini vajadus kaitseväes.</i> (Üldõp. 4.I. 2.t.) Anda üldine ettekujutus distipliinist ja selle vajadusest kaitseväes, tuginedes I. teemile. Minu isiklik tund.	<i>Sisekord.</i> <i>Kaitseväelaste üldkohused.</i> (Üldõp. 4.II. B 2.t.) Viia sõdur veendumisele, et ta kuulub kaitseväe ühisesse perre, mille liikmed kannavad kindlaid kohustusi. Erilist tähelepanu sisem. Rühmüli tund.
0900—0950	<i>Riivdrill.</i> <i>Üksikõppus:</i> seisang. (Üldõp. 4.IX. B 1.t.) Kätte õpetada, et sõdur seal, kus ta seisab, komando järele „paigale!“ oskab võtta õige seisangu. Rühmüli tund.	<i>Kehaline kasvatus.</i> Erikava järele.	<i>Riivdrill.</i> <i>Üksikõppus:</i> seisang. (Üldõp. 4.IX. B. 1.t.) Kätte õpetada: Paigale! Kännenäidatud kohal ja suunas. Valvel! Vabalt! Rühmüli tuli.	<i>Kehaline kasvatus.</i> Erikava järele.
1000—1050	<i>Kehaline kasvatus.</i> Erikava järele.	<i>Laskeasjandus.</i> <i>Vintpüssi materjalosa, v.-püssi osad ja nende ülesanne.</i> (Üldõp. 4.XIII. A 2-3.t.) Üldine tutvunemine küsimusega. Rühmüli tund.	<i>Vahiteenistus.</i> <i>Vahiteenistuse tähtsus.</i> (Üldõp. 4.II. 1.t.) Anda sellega üldine ettekujutus vahiteenistuse tähtsusest ja sõduri suurest vastutusest kui ta on vahiteenistuses. Minu isiklik tund.	<i>Laskeasjandus.</i> Esmaspäevase teemi kätteõpetamine.
1100—1150	<i>Laskeasjandus.</i> <i>Vintpüssi üldine kirjeldus.</i> (Üldõp. 4.VIII. A 1.t.) Üldine tutvunemine käsitlevate küsimustega. Rühmüli tund.	Eelmise teemi kätteõpetamine praktiliselt.	<i>Laskeasjandus.</i> <i>Vintpüssi koostamine ja kokkupanemine haril. puhaskamiseks.</i> (Üldõp. 4.VIII. A 4.t.) Tutvunemine õigete võtetega. Rühmüli tund.	<i>Süütimise algõppus.</i> <i>Tasane kirp.</i> (Üldõp. 4.VIII. B. 2.t.) Anda selge ettekujutus. Rühmüli tund.
1150—1350		Ruumide korraldamine.	<i>Sisekord.</i> <i>Kaitsevälase kutse ja peamised omadused.</i> (Üldõp. 4.II B 1.t.) Anda üldised selged mõisted külmusest. Rühmüli tund.	<i>Riivdrill.</i> <i>Üksikõppus:</i> seisang. Drillimine: esmaspäevane teem! (Üldõp. 4.IX. B 1.t.) Kätte õpetada: Kohendui! Rõvituit! Mütsid maha! Mütsid pähe! Rühmüli tund.
1400—1450	<i>Üldteadmised.</i> <i>Sõduri ülemad.</i> (Üldõp. 4.VI. 2.t.) Kätte õpetada kõikide ülemate nimed ja tutvustada neid piltide abil. Nende ülemate tähtsus üldjoontes. Rühmüli tund.	Minu erikorralduste järele.	<i>Kehaline kasvatus.</i> Erikava järele.	<i>Üldharidus. ettevalm.</i> (Üldõp. 4.III. 1.t.) Anda selge ettekujutus eestlastest — sõjameestest. Kätte õpetada: eesti sõduri omadused võitluses. Rühmüli tund.
1500—1550	<i>Terivishoidline ettevalm.</i> Erikava alusel.	<i>Terivishoidline ettevalm.</i> Arsti tund.	<i>Terivishoidline ettevalm.</i> Arsti tund.	<i>Terivishoidline ettevalmistus.</i> Erikava järele.
1600—1650				

Kellaeg	Kesknädalal, 8. II.	Neljapäeval, 9. II.	Reedel, 10. II.	Laupäeval, 11. II.
0800—0850	Sisekord. Sõduri üldkohused. (Üldöp. 4.II. B 3.t.) Küsimus kindlasti kätte õpetada ja kätte harjutada. Tähtmist kontrollida igapäevases elus. Rühmüli tund.	Distisipliin. Kuidas saada distisiplineeritud sõduriks. (Üldöp. 4.I. 3.t.) Üksikajaliselt selgitada ja kätte õpetada, mida peab tegema sõdur, et olla distisiplineeritud kaitsevälilane. Minu isiklik tund.	Sisekord. Vanemad ja nooremad. (Üldöp. 4.III. B 4 b t.) Kätte õpetada kes on vanem ja noorema suhtumine vanemale; all-ohvitseri auastmed ja ohvitseri auastmed. Rühmüli tund.	Distisipliin. (Üldkõkkuvõte 1-3. t.) Kätte õpetada: mida peab tegema sõdur-kodanik eraelus ja sõjaväes, et olla distisiplineeritud. Minu isiklik tund.
0900—0950	Kehaline kasvatatus. Erikava järele.	Rividriil. Mõisteid rividest ja rivi elementidest (Üldöp. 4.IX. A 3.t.) Näitlikult selgitada teemis antud mõisted. Rühmüli tund.	Rividriil. Juhtimise viisid ja abinõud. (Üldöp. 4.X. A 2.t.) Näitlikult selgitada; kätte õpetada igapäevastel harjutustel. Rühmüli tund.	Kehaline kasvatatus. Erikava järele.
1000—1050	Relvade väljandmine patül juhatusel.	Vahiteenistus. Garnison. Garnisoniõhem. Komandant. (Üldöp. 4.IV. 2.t.) Anda üldine ettekujutus küsimusest. Rühmüli tund.	Laskeasjandus. Näitelaskmine. (Üldöp. 4.VIII. B 1.t.) Selgitada üldjoontes: paugu tekkimise põhjusi, kuuli hajumispinde ja hajumis põhjusi, tabamiskesk-punkti, kuuli lendjoont. Rühmade kaupa Rühmüli tund.	Laskeasjandus. Kesknädalase teemi kätteõpetamine iseseisvate harjutustega, mida täpselt kontrollida. Rühmüli tund.
1100—1150	Laskeasjandus. Vintpüssi puhasdamine. (Üldöp. 4.VIII A 5.t.) Tutvunemine õigete võtetega. Rühmüli tund.	Laskeasjandus. Sihtimise algõppus. Iseseisvad harjutused tasase kirbu võtmiseks. Tekkivad vead. Küsimus kätte õpetada. Rühmüli tund.	Sisekord. Kordamine. Saavutada kindlad teadmised: sõduri üldkohustuste tundmises, kuidas suhtub sõdur kui noorem — Vanemale ja kui käsualune — ülemale, sõdurile vanemad ja ülemad. Kompüli tund.	Sisekord. Kordamine. Saavutada kindlad teadmised: sõduri üldkohustuste tundmises, kuidas suhtub sõdur kui noorem — Vanemale ja kui käsualune — ülemale, sõdurile vanemad ja ülemad. Kompüli tund.
1150—1350				
1400—1450	Rividriil. Üksikõppus: tervitamine paigal üksikul ja rivis. (Üldöp. 4.IX B 2.t.) Kätte õpetada täpsed võtted. Rühmüli tund.	Sisekord. Ülemad ja käsualused. (Üldöp. 4.II. B 4 a t.) Kätte õpetada: kes on ülem ja käsualuse suhtumine temale. Minu isiklik tund.	Lahingdriil. Asendid lamades põbelt ja püsti (Üldöp. 4.IX. B b 1.t.) Kätte õpetada asendite võtmise tehnika ja oskus iseseisvalt võtta asendeid. Rühmüli tund.	Ruumide korraldamine.
1500—1550	Üldharidusl. ettevalm. (Üldöp. 4.III. 3.t.) Reljeefselt välja selgitada eesti rahva iseseisvuse põhjused. Eriti alla kriipsutada relvastatud jõe tähtsus iseseisvuse saavutamisel. Rühmüli tund.	Rividriil. Üksikõppus: pöörded paigal. (Üldöp. 4.IX. B 3.t.) Kätte õpetada täpsed võtted pöördede täitmiseks pidevalt. Rühmüli tund.	Iseseisvate ülesannete täitmine eelmise teemi peale. Nõuda: eeskujulikku kohanemist maastikule.	Minu erikorralduste järele.
1600—1650	Rühmitude poolt korraldatav kontrollõppus.	Üldteadmised. Selle rügemendi organisatsioon, kus sõdur teenib. (Üldöp. 4.VI. 1.t.) Anda selge ettekujutus küsimusest. Rühmüli tund.	Minu juhatusel korraldatav kontrollõppus (Erikorralduste alusel).	

M ä r k u s. Juhtnõu rühmitulede õppeülesannete tähtmise koha, õppevahendite ja töö üldise korra kohta antakse minu poolt iga õppepäeva lõpul järgmiseks õppepäevaks. Allkiri.

Allülesanded.

a)	Kõikide asendite nähtavuse demonstreerimine 300 m kaugusel ühes seletusega	15 min.
b)	Asend lamades ja püsti kargamine.	40 "
d)	Asend põlvelt ja püsti kargamine.	35 "
e)	Mõlemad asendid vahelduvalt.	20 "
g)	Kokkuvõte.	5 "
Kokku		115 min.

Õpilaste asetus ja töökord allülesannete läbivõtmisel.

a) Punkt „a“ demonstreerimiseks kõik õpilased minu juures vabas püsti seisangus. 3 abiinstruktorit demonstreerivad 300 m kaugusel korruga asendid püsti, põlvelt, lamades 4 min. jooksul. Selgitus.

Pärast demonstreerivad korruga kõik püsti, kõik põlvelt ja lamades — 5 min. jooksul. Samasugune selgitus.

b) Lamades asend. Demonstratsioon 10 min. Lamades asendi demonstreerib instruktor, asudes künka nõlvakule. Õpilased ühes grupis vaatlevad. Minu seletus.

Kolm õpilast teevad sama järele samas kohas. Minu küsmused ja õpilased selgitavad mis näevad.

Praktilised harjutused.

Õpilased lähevad laiali allgruppide ja õitsemate juhatusel. Igal jaol oma raioon.

Ülesanded:

1) Vaenlase V. P. seal (kõikidele gruppidele üks). Võtta asend lamades nii et vaenlane teid seal ei näe oma V. P.! (Aeg piiramata.) Kui kõik on asunud kohtadele — kontroll ja vigade selgitus. Võttes esimese endaga kaasa, läheb teise juure — küsimuste abil vigade selgitus, samuti kolmas, neljas jne.

2) Vaenlase V. P. seal (kõikidele üks, kuid teises suunas kui oli esimene V. P.).

Tegevus samasugune kui esimese ülesande juures.

d) Asend „põlvelt“ — töökord samasugune kui p. b.

e) Iseseisvad ülesanded — samuti kui p. b ja d.

g) Kokkuvõte.

Minu signaali peale kõikide õpilaste kiire kogumine minu juure. Kokkuvõttes kriipsutan alla vajaduse varjuda lahingus, siit asjaolu, et lamades asend lahingulokkorras on kõige otstarbekohasem. Peab oskama seda kiiresti ja hästi võtta, kasutades ka kõige väiksemat eset maastikul.

Õppekoht ja töövahendid.

Õppekoht — mitmekesine, võimalikult mürdemaastik, kus on: põõsaid, künkaid, lohkusid, üksikuid puid.

Töövahenditeks on: igal õpilasel ja instruktoril isiklik püss, mille hoidmisele igas asendis tuleb pöörata tõsist tähelepanu.

Sõjalise kasvatuse nõuete täitmine.

Eriti arendada tähelepanu vaenlase asukoha silmaspidamises ja leidlikkust looduslike esemete kasutamises moondamiseks. Õppusel — kindel lahingu distsipliin.

Allkiri.

Sisemäärustik nõuab, et rühmül peale kava peab veel kokku seadma **oma tunni konspekti**. Konspekt on see, kus on lühidalt üles tähendatud ka need **põhimõtted**, mis tahetakse läbi töötada tunnis. On otstarbekohane **konspekti ühendada töökauga**.

Näitena olgu toodud ka üks niisugune töökava ühes konspektiga õppetunnist, mis oli antud pataljoniülemate kursustel. Tund anti täpselt nii, nagu juurelisatud kavas oli ettenähtud, **seega kava osutus täiesti eluliseks**.

ÕPPEÜLESANNE.**Teem.**

Kindla distsipliini vajadus kaitseväes (Üldõp. 4 I 2 t.).

Missuguses ulatuses teemi käsitada.

Õpilastele on juba selgitatud distsipliini tähtsust ja väljendusviise eraelus. Tuginedes neile teadmistele, anda õpilastele selge ettekujutus ja arusaamine selle kohta, **milles väljendub distsipliin kaitseväs ja milleks ta on tarvilik**.

Üldised tingimused.

Teem läbi võtta klassi ruumis, kus võib õpilasi asetada istuma, nii et nad võiksid kuulda ja näha õpetajat.

Aeg.

Õppetunni vältus — 50 min.

Sõjalise kasvatuse erinõuded.

Sõdurite arusaamise ja iseseisva mõtlemisviisi arendamine. Kohusetunde kasvatamine. Kindluse, julguse ja täpsuse kasvatamine esinemisel ja oma mõtete väljendamisel.

TÖÖKAVA ÜHES KONSPEKTIGA.

Teem jaguneb järgmisteks allküsimumsteks:

1) Sissejuhatus — lühikene kokkuvõtte distsipliinist eraelus.	9 min.
2) Milles väljendub distsipliin kaitseväes.	30 „
— sõjaväe seaduste ja määruste täitmine;	
— arusaamine oma kohusetest ja nende täitmine truult;	
— ülema käsu vastuvaidlematu täitmine;	
— kaitseväe kommete ja vormi kandmise nõuete täitmine.	
3) Milleks on tarvilik distsipliin kaitseväes.	8 „
4) Kokkuvõte.	3 „
Kokku	50 min.

Õpilaste, pealtkuulajate ja õppevahendite asetus.

Õpilased istuvad pinkidel nii, et nad võivad näha õpetajat, õppevahendeid ning vabalt püsti tõusta.

Pealtkuulajad ohvitserid on paigutatud istuma õpilaste pinkide kõrvale (mitte taha) nii, et nad võiksid vabalt vaadelda õpilaste tööd kõrvalt. Nad ei tohi segada õppetunni käiku.

Õppevahendid — plakatkirjad ja kodumaa kaart on asetatud õpilaste ette nähtavale kohale.

Töökord.

Töö lähem kord on järgmine:

1. SISSEJUHATUS.

(Eelmise tunni kordamine.)

Sissejuhatava kokkuvõtte teen isiklikult. Selleks on õpilaste ette üles seatud järgmised plakatkirjad:

Distsipliin eraelus.

1. Kuule vanemate ja ülemate sõna ning täida nende käsku — nad on vastutavad sinu eest.
2. Olen vabariigi kodanik. Minu pühim kohus on: austada Vabariigis maksvaid seadusi ning täita seda, mida nad nõuavad.
3. Püüa aru saada ja täita truult oma kohuseid kodus, koolis ja ametis, eriti siis, kui sinu tööd keegi ei kontrolli.
4. Minu suurim püüe on: olla oma riietuses ja kommetes viisakas kõikide vastu, sest siis ollakse viisakas ka minu vastu.
5. Austa hallpead, kummarda kulupead.

Lasen eeltoodud põhimõtted ette lugeda.

Mõned kordavad küsimused.

Kokkuvõttena kriipsutan alla, et distsipliin eraelus nõuab (plakatkirjal):

Distsipliin eraelus nõuab:

- maksvate seaduste ja määruste täpset täitmist;
- minule pealepandud kohustest arusaamist ning nende täpset täitmist kodus, koolis ja ametis;
- vanemate ja ülemate käskude täpset täitmist;
- viisakust riietuses, kommetes ja ülalpidamises kõikide vastu igas kohas ja igal ajal.

Need nõuded on tähendatud plakatkirjale, mille all kokkuvõttena on kirjutatud eriti rasvaselt:

Distsipliin on õnneliku elu alus kodus, koolis, seltskonnas ja riigis.

Tahan olla õnnelik, seepärast olen distsiplineeritud!

Enesedistsipliin on noore kodaniku suurim voores!

2. MILLES VÄLJENDUB DISTSIPLIIN KAITSEVÄES.

Selgitus. Astudes kaitsevärke, olete saanud kaitsevähelasteks, kuid jäädes ühtlasi Vabariigi täieõiguslisteks kodanikkudeks.

Seega ka Teie suhtes kõige pealt on maksvad need eraelus maksvad distsipliini nõuded, millest praegu kõnelesime.

Kuid Teile kui kaitsevähelasele veel tähtsamad on sõjaväe distsipliini nõuded, millede vaatlemisele asume nüüd.

a. Sõjaväe seaduste ja määruste täitmine.

Eraelu kohta selgus, et tuleb täpselt täita maksvate seaduste nõudeid.

Kas sõjaväes on ka seadusi?

Nimetage mõnd sõjaväes maksvat seadust!

Loen ette S. N. S. § 97, kus öeldakse:

Ülema teotamise eest sõnas, kirjas, trükitootes või ebaviisaka teoga süüdlane langeb:

teenistusest väljaheitmisele või kindluse vangistusele kahest kuust kuni ühe aasta nelja kuuni.

Mis sundis Teid eraelus täitma seaduse nõudeid?

Siin peab selguma, et kodanik eraelus täidab seaduse nõudeid **mitte kartusest karistuse eest**, vaid oma parema sisemise **õigustunne** järele. Korralik kodanik loeb enaale habiks minna kohtusse.

Nii ka sõjaväes.

Kaitsevälasele sõjaväe seadus on püha. Kaitsevälase **sojamehelik õigustunne ei muu tema jätta täitmata sõjaväe seaduse nõudeid.**

(Näidates plakatkirjale):

Distsipliin sõjaväes.

Tubli kaitsevälane tunneb sõjaväes maksvaid seadusi ja täidab nende nõudeid mitte kartusest karistuse eest, vaid oma sõjameheliku õigustunde sunnil.

Kuid kas karistust ei olegi siis tarvis?

Siin peab selguma, et **karistus on neile, kes ei alistu vabatahtlikult, s. o. kel puudub sisemine õigustunne.**

Sõjaväe seadused on valjud! Palju valjumad, kui need seadused, mis on maksvad eraelus.

Sama süüte eest, mille Teile ette lugesin ja mille eest S. N. S. sõjavälasele määrab karistuseks kindluse vangistuse, eraelus rahukohtunik määraks ainult mõni nädal aresti.

(Näidates plakatkirjale):

Sõjaväe seadused on talastamatult valjud nende vastu, kes ei taha täita esitatud nõudeid.

Mikspärast sõjaväes maksvad seadused on valjumad kui eraelus?

Siin peab selguma, et sõjaväes maksvate seaduste **valjus** on tingitud sellest, et:

— sõjaväeteenistuse kohused, eriti lahinguolukorras, on **erakorraliselt suure vastutusega**;

— sõjaväeteenistusega seotud kohuseid tuleb täita äärmise täpsusega ja kiirusega.

b. Arusaamine oma kohustest ja nende täitmine trull.

Lasen õpilasi lugeda plakatilt:

Püüa aru saada ja täida trull oma kohuseid kodus, koolis ja ametis. eriti siis kui sinu tööd keegi ei kontrolli.

Kas see nõue võiks olla maksev ka kaitsevälase kohta?

Milliseid kohuseid olete seni täitnud kompaniis?

Kuidas täitsite neid?

Mikspärast kaitsevälane peab oma kohustest **aru saama?** (Ei tea vastata)

Kujutage ette, et olete pandud **vaatlejaks** samas kohas, kus praegu seisate. Teile tehti ülesandeks vaadelda sinna (näidata), kus asub vaenlane. Kuid Teie **ei saanud aru** ja vaatlesite sinna (näidata hoopis teine suun), kus ei olnudki vaenlast. Tagajärg: vaenlane hiilis Teie juure ja viis Teid vangi ning hävitas ära terve ja, mida Teie pidite valvama.

Seega ka kõige vähem arusaamatus Teie kohustes toob raskeid kaotusi sõjaväes.

Mis tuleb teha, kui Teie ei saa aru oma kohustest?

Mis tähendab trull täitma oma kohuseid - selgitage sama vaatleja peal seda küsimust.

(Näidates plakatkirjale):

Sõjavälised kohused on suure vastutusega, kaitsevälane tundku neid täpselt ning täitku neid trull surmani!

Eestis on kutsutud ellu Vabadusristi vendade ühing. Nagu näitab nimi, sinna on koondatud meie Vabadussõjaaegsed kangelased, kel on annetatud Vabadusristid. Vabadusrist see on vahvuse ja kohusetruuduse märk.

Teate, mis on see Vabadusristi vendade ühingu hüüdsõna?

„Vabale Eestile truu surmani.“

See on meie kaitsevälase suurim **kohus**, millele peame jääma truuks - lõpuni! Vabadussõjaaegsed kangelased olgu meile siin eeskujuks.

d. Ülema käsu vastuvaidlematu täitmine.

Kodus täitsite vanemate, koolis - õpetaja, ametis - peremehed jne. **käsk**.

Mis on siis käsk eraelus?

Kas olete juba täitnud mõnd käsku ka -sõjaväes? (Küsida mitmeit).

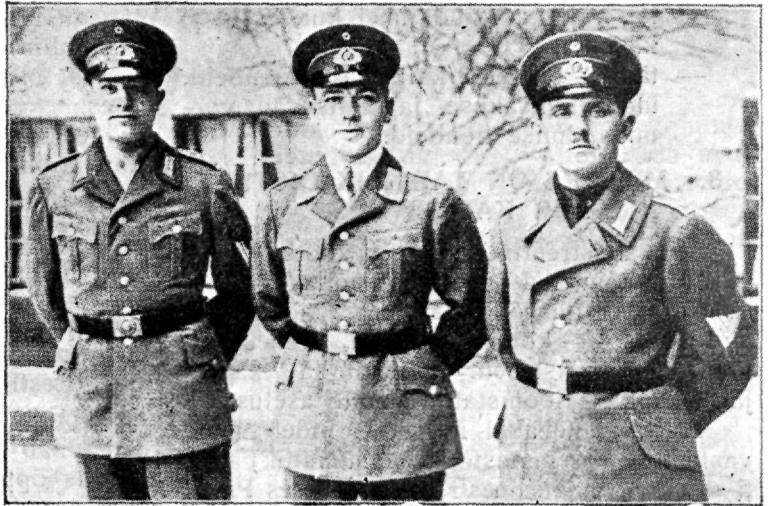
Seega ka sõjaväes on **käsk**. Siin antakse palju käsk - kirjalikke, suusõnalisi, terveid käsukirje.

Kes annab käsk sõjaväes?

Uus vorm Saksa sõjaväes.

Hiljuti pandi maksma Saksa sõjaväes (Reichswehr'is) uus vorm. Selle järele on vormikuu juures ära kaotatud kõrge püstkrae ja asemele võetud inglaste eeskujul lahtine, mahapööratud kaelus. Kaelus on varustatud haakidega, nii et teda tarviduse korral võib ka ülestõsta. Kaeluse juures kantakse valget või kaitsevärvilist rinnaesist ja pehmet kraed vastavate kaelasidemetega. Aukraadide eritusmärgid varukatel on sarnased inglise omadele.

Ülaltoodud pilt kujutab kolme Saksa Reichswehri allohvitseri uues mundris. E. M.

Kes neid täidab?

Sõjaväe käsul on palju suurem tähtsus kui eraelus. Seepärast eriti sõjaväes kõik käsud tulevad täita äärmise täpsusega — kohe, viivitamata — **olgu see täitmine nii raske kui tahes.**

Näiteks:

Teie olete käskjalg kompaniiülema juures. Rühmad on lahingus - vaenlane tungib peale. Kompaniiülem annab **kirjaliku käsu**, mille teatab ühtlasi Teile: minna esimese rühma ülema juure ja ütelda, et ta taanduks rühmaga uuele positsioonile, sest vaenlane on ümber läinud.

Teie kartsite minna. Rühm jäi kohale ja — võeti vangid.

Ühe inimese, Teie käsu mittetäitmine nävitas terve rühma.

Niisugusi juhtumisi on tulnud ette ka tegelikus lahingus.

(Näidata plakatkirjale):

Distipliin sõjaväes.

Käsk on juhi tahte väljendus sõnas, kirjas või märguandes (Sisemäärustik § 13).

Käsualune peab käsust selgesti aru saama ning ülema poolt antud käsu vastuvaidlematult täitma, välja arvatud ilmsi kuritegelised käsud (sisemäärustik §§ 14 ja 16).

e. Kaitseväge kommete ja vormikandmise nõuete täitmine.

Loetakse plakatkirja 4. ja 5. sisu — viisakate kommete kohta eraelus. Milles väljenduvad viisakad kombad eraelus?

Nüüd sõjaväes. Kas siin peab ka viisakalt riides olema?

Sõjaväes on **vormi** riietus. Seega mitte vaba lõige igaühele, vaid **ühine kõigile**. Sellega näitame eraisikutele, et oleme ühine pere. Seepärast vormiriiet peab tõesti nii kandma, nagu ta on ette nähtud reeglites.

Nimetage mõned reeglid vormiriiete kandmise kohta!

Ja vormiides peab end ka viisakalt **ülal pidama**. Kui eraisikuie avalikus kohas on keelatud joomine, ulakus, teiste tülitamine, sõimlemine, riidlemine, siis kaitsevälasele — ammugi. Tehes seda, **ta talab porri mitte ainult iseenda isiku, vaid terve kaitseväge au.**

Need on üldised viisakuse reeglid kaitseväes.

Kuid kaitseväes on maksma pandud palju puhtkaitsevaelisi **kombeid**, mis avaldatud Sisemäärustikus ja mille nõudeid tuleb täita **täpselt**.

Mitmesugusi näiteid kaitseväge kommetest. Need kombad väljendavad kaitsevälase austust ülemate, vanemate ja teiste kaitsevälaste vastu, kellega koos ta kuulub ühisesse perre.

(Näidates plakatkirjale):

Distiplineeritud kaitsevaelast tuntakse tema korralikust vormist, eeskujulikust ülalpidamisest ja kaitseväge kommete täpsusest täitmisest.

Distiplineeritud kaitsevaelane:

- täidab täpselt kaitseväes maksvaid seadusi ja määrusi;
- saab selgesti aru oma vastutavatest kohustest ning täidab neid truult;
- täidab vastuvaidlematult ülema käs-

ke, välja arvatud ilmsi kuritegelised käsud;

- täidab täpselt kaitseväe kombeid, üldise viisakuse ja kaitseväe vormikandmise nõudeid.

3. MILLEKS ON TARVILIK DISTSIPLIIN KAITSEVÄES.

Selle illustreerimiseks olgu toodud järgmised juhtumised tegelikust sõjast:

1) Vabadussõja ajal meie vaenlasteks olid: idas — kommunistlikud venelased, lõunas — sakslased. (Selgitada kaardi järele, millele joonistatud poolte asetus.)

1919. a. kevadel Petseri rindel meie vasta tegutses punaste (kommunistlik) eesti diviis. Punane eesti diviis kaitses **Pihkva**. Kuid see diviis oli halvasti distsiplineeritud, oli lagunenu. Sõdurid ja ülemad tulid ise meie poole ja andsid end vangi. **Kommunistid nagu alati olid unustanud oma kohused.** Meie tungisime peale ja vallutasime Pihkva väga väheste kaotustega.

2) Lõunast Riia poolt tulnud sakslased tahtsid vallutada Eestit. Nad olid hästi varustatud. Neid oli palju rohkem kui meid. Neil oli palju kuulipildujaid, lennukaid, kahureid. See oli kuulus rauddiviis ja Landeswehr. Kuid nende distsipliin oli nõrk. Selle vastu meie sõdurid ja juhid tegutsesid kui üks mees. Meil oli vähe relvu, halb varustus, vähe laskemoona. **Kuid meie kaitseväge ülemjuhatajast reameheni oli otsustanud ennem langeda kui alistuda sakslastele.** Meil iga reamees sai aru **oma suurimast kohusest** ja otsustas selle täita — jääda „Vabale Eestile — truuks surmani!“

Tagajärg: sakslased kaotasid raskesti ning taganesid kabuhirmus. Meie vallutasime Riia.

Vaadake, milleks on tarvilik distsipliin.

Distsipliinita **ei ole sõjaväge.**

Distsipliinita **ei ole võitu**, vaid on kaotused ja kui lahinguväljal on kaotused, siis hävineme meie, hävineb Eesti riik, hävineb kõik.

Kokkuvõte.

Seega oleme selgitanud küsimust: distsipliini paratamatu vajadus kaitseväes. Nägime, et distsiplineeritud kaitsevälaseid nõutakse: (kordab õpilane) sõjaväes maksimate seaduste, ülemate käskude, temale pealepandud kohuste ja kaitseväge kommete

täpset täitmist. Ühtlasi selgus meile, et distsipliin on kaitseväge olemasolu **alus**, temast oleneb võit või autu kaotus kaitseväes.

Kokkuvõttena tänase tunni sisu väljendan järgmistes hüüdsõnades, mille kordame koos (püsti!).

(Näidates plakatkirjale):

Distsipliin on võidu pant.

Kaitseväge võib ainult võita, seepärast olgem distsiplineeritud.

Oma eelkäijate eeskujul jäägem — Vabale Eestile truuks surmani!

Toodud konspektist-kavast selgub, et ta annab täpse ettekujutuse selle kohta, kuidas õppetöö tunnis areneb, temasse on koondatud kõik tähtsamad põhimõtted, mõisted ja koguni õpilastele esitatavad tähtsamad küsimused. Seepärast töökavakonspekti kokkuseadmist eriti algajatele õpetajatele tuleb kõigiti soovitada. Õppetunni eesmärgi kindlaksmääramine on kujunenud meil juba mitmes väeosas ning seda tuleb tervitada sest ta on kooskõlas ka ametlike eeskirjade nõudmistega.

Nagu eeltoodust selgub, õppetöö organisatsiooni aluseks on ühelt poolt üldised õppekavad, mis seatakse kokku keskasutuses, ning kohalike juhtide poolt kokkuseatud **töökavad**. Töökava erineb üldisest õppekavast ja tunnikavast sellega, et siin antakse **kindlad õppeülesanded**, mis tulevad täita ette kindlaksmääratud ajal.

Töökavade valmistamine on raske ja vastutav kohustus kõigile ülematele. Töökava kokku seades ülem peab oma vaimusilme eest mööduda laskma terve õppetöö sarnasena, nagu ta seda endale ette kujutab. See on eriti maksev rühmaülema kohta. Et rühmaülematele hõlbustada töökavade ja konspektide kokkuseadmist, selleks on alatud keskasutuses ettevalmistustöid selle töö korraldamiseks ühisel jõul.

Seda tööd võib alustada tuleval sügisel. Selleks ajaks on ilmunud trükist üldised õppekavad kõigil aladel, mis puutub noorte ja reameeste ettevalmistusse. Kui kavad on valmis, siis nende alusel võib asuda juba üksikute õppeülesannete läbitöötamisele.

Sellega muutub hõlpsamaks tegelik töö kohapeal ning rajatakse ühtlasi kindel alus keskasutuses väljatöötatud õppekavade eluviimiseks.

„Üksiku väeosa majapidamise seadlus“ tõelisel valgustusel.

„Sõduris“ nr. 13/14 s. a. avaldatud artikkel, mis käsitleb käesolevat seadlust mahategevult, jätab mulje, et kuigi meie kaitseväl juba üle kümne eluaasta, siiski ei ole ta veel küllalt küps. et oma väeosade majapidamist korraldada meie oludele ja nõuetele vastavalt.

Kaitseväe esimene katse oma majapidamist korraldada omapäraselt, leiab lugupeetud artikli autor täiesti nurjaläinuks. Väeosade majapidamine, mis igalpool juba vähemalt rahuoldavalt roobastel olevat jooksnud, minevat uue majapidamise seadluse maksamahakkamisel möödapääsematult roobastest välja. Kuid vähe sellest, lugupeetud autor väidab oma artikli lõpuosas, et polegi vaja mingit uut korda, vaid vana Vene kord olevat kõige parem, kui tarvilisi muudatusi teha! — Kas siis tõesti tahetakse kapituleerida vana hea Vene korra ees, veendumuses, et paremat ei ole ja igasugune uus algatus *juba sünni* algul tuleks maha teha. Autor kiidab oma artiklis sarnast iganevad majapidamise korraldust, mida isegi reaktsioonilises tsaariaegses Venes enam viimase kümne aasta jooksul ei tarvitatud. Huvitav on teada, mis otstarbeks siis üldse sarnase korra juures majandusjaoskonda majüliga eesotsas pidada. Kas selleks, et neid „tühja-tähja“ pabereid allakirjutada. Kõike majapidamist juhtigu rivi ülemus, kui majandust üldse elujõuliseks jätta soovitakse.

Enne kui seadluses leitud üksikute puuduste vastuväidete juure asuda, tahaksin tähelepanu juhtida asjaolule, et artikkel sisaldab põhimõttelisi küsimusi mille üle vaielda võib, kuid on ka lihtsalt niisuguseid, millesse autor vististi pole süvenenud, sest seadlus räägib neis küsimusis hoopis teist keelt; peale selle tarvitab autor väga tihti andmeid, mis otse tuulest võetud. Viimane asjaolu lasub oletada, et artikli autoril ei olnud käsitada andmeid, mis seadluse katsestamisel väeosas tegelikult ilmsiks on tulnud.

Nii siis asun artiklis käsitatud põhimõtteliste küsimuste ligemale vaatlemisele: 1) kas pooldada majanduse juhtimises täielikku tsentralisatsiooni ja 2) kui võrt on väeosa lahutatav kaheks iseseisvaks osaks — riviks ja majanduseks?

Artikli autor leiab, et majanduse tsentralisatsiooni negatiivseks küljeks on kiire

otsustamise kui ka oludekohaselt kohanemise võimaluse puudus. Mulle jääb arusaamatuks, mida siis kraamiga varustamisel või toitlustam. vaja nii kiirelt otsustada. Sarnanevad siis need küsimused lahingülesannetele, kus õige momendi mittetabamisel olukord võiks kriitiliseks muutuda? Olles isiklikult kompül Ilma kui ka Vabadussõjas, ei mäleta sarnast olukorda, et mul kuubede või pükste saatuse üle tarvis oli välgukiirusel iseseisvalt otsustada, välk-aruandeid kokku seada või välk-arveid pidada! On juhtunud küll, et kompanii korraliku riie-tusetata või pool nälgas oli sunnitud välja astuma, kuid mis aitab ka siin detsentraliseeritud majapidamise juhtimine? Kas siis ehk kompülidele teha ülesandeks palitute, pükste, kui ka toidumoona muretsemist natuuras? Ja missuguse piiri taga siis see „eemal asuv keskkoh“, s. o. väeosa staap asub, et otsustamine viibib ja viibib?!

Nüüd küsime — kas on väeosa lahutatav kaheks iseseisvaks osaks — riviks ja majanduseks? — Kindlasti on. Iseseisva majanduse alla tuleb lugeda kõigi küsimuste lahendamine, mis seotud kaitsevæele tarvisminevate toiduainete ja varanduse muretsemise, valitsemise, kordaseadmise, hoolitsemise, arvepidamise ja aruandmisega.

Mõlemil, s. o. rivil kui ka majandusel peab olema oma otsusvõimeline ja vastutav juht, kes alluvad üldjuhile. Viimane annab üksikutele osadele ainult üldsuuna. Sarnane kord on maksev ja loetakse ideaalseks Läänes, Euroopa kultuurriikides.

Ei tea, kus artikli autor dualismi ehk kaksikvalitsemise vaimu on näinud? Kas siis seadlus vabastab majüli rüügüli alt? Huvitav, et lugupeetud autor väeosade sanitaar personaali alluvuses Sv. Tervishoiu Valitsusele väeosa lõhkumist veel pole leidnud ja sellega kolmikvalitsuse küsimust pole veel ülestõstnud. Et rivi ilma majanduseta läbi ei saa, on õige; majandus peab olema rivi teener. — Et aga majandus ilma rivita surmahoobi saab, on autori eksiarvamine; ta peab läbi saama, ja hea tahtmise juures saabki, nagu praktiliselt on selgunud. Tarvis on kord lõpp teha väärnähtusele, et rivi sõduri jõudu majanduse töödeks ära kasutatakse; seda lihtsalt ei lubagi edaspid. üheaastane tee-

nistus. Rivi ja majandus on üksteisega läbipõimitud rivi allüksuses (kompaniis) ainult selles osas, mis kuulub toiduainete, varanduse ja eluruumide järelvalvesse ja hoolitsemisesse — et mainitud õigel ajal ja korrapärases seisukorras sõdurile kätte toimetada. Kompüli järelvalves seisabki tema isalik hool sõdurite hea käekäigu eest, mitte varanduse ja toidu arvestamises ja aruandmises. Et seda järelvalvet ligem ülemus peab teostama selle vastu keegi ei vaidle. —

Kuid esimese põhimõttelise küsimuse juure tagasi minnes tahaksin meelde tuletda, et artikli autor on küsimuse arutamisel ainult ühe — negatiivse — külje leidnud, kuid kui palju on seal positiivseid! Majanduse juhtimise tsentralisatsioon on katsetamisel näidanud, et just meie majanduslikel kehvusel, mille peale lugupeetud artikli autor baseerub, sarnane kord on vastuvõetav, sest tema võimaldab:

- 1) rivi ülemuse majanduse töödest ja igasugustest komisjonidest vabastamist;
- 2) majanduse personali vähendamist;
- 3) arvepidamises ja aruandmises suurema täpsuse, kiiruse ja ülevaatlikkuse saavutamist;
- 4) igasuguste kulude ja väljaminekute vähendamist;
- 5) varustamises suuremat kiirust ja ühtlust;
- 6) toitlustamises mitmekesidust;
- 7) ruumides kokkuhoidu ja otstarbekohasemat ärakasutamist.

Sarnased on tulemused peale aastast katsetamist ühes teises väeosas, mis uue majapidamise põhiprintsiipe pooldab ning millel kindel tahe oli katsetamist tegelikult läbi viia, ja kus otsustati igasuguseid arusaamatusi ja raskusi, mis võivad esile kerkida seadluse praktilisel käsitamisel, elunõuetele vastavalt lahendada.

Ülevaltoodud paremuste põhjenduseks toon siin andmed:

- 1) 1927./28. eelarve aasta jooksul polnud ühtki juhust, et rivi ülemust majanduse iseloomuga töödele oleks rakendatud. Samuti polnud üheski majanduslikes komisjonis rivi ohvitser.
- 2) Väeosa majandus töötas selle aja vältel 30% väiksema koosseisuga, sama eduga. Väeosa ülem jättis meelega mõne koosseisus ettenähtud koha vakanntseks.

3) Igasugus. kuu aruanded väljendasid saavutatud igakuulist säästu; arvepidamine ja aruannete lõpetamine, kui ka keskasutustele ärasaatmine oli võimalik alati õigel ajal ja isegi varemalt, sest ei olnud kirjavahetust rivi allüksustega aruannete kiirendamise, venitamise kui ka valesti kokkuseadmise asjus.

4) Riiete, rakmete ja saabaste parandamise ning pesupesemise kulud olid kahekorrdelt vähenenud, samuti ka kantselei kulud igasuguste arveraamatute alal rivi allüksustes.

5) Noorte tulekul kulus viimaste varustamise peale ühisladust kaks korda vähem aega, kusjuures samal ajal tarvisminev esialgne varustuse arvestamine, varustuse paremini selga passimine, väeosa ladu suuremate tagavarade tõttu, ja riiete ühtlus kõikide rivi allüksuste vahel läbiviidud sai.

6) Aasta jooksul on hooaja ja väeosa piirides asuva turu võimaluste kohaselt 9 korda nädala toidu kava muudetud; vana korra järgi muudeti toidutabeleid diviisiülema korraldusel 2 korda aastas. Diviisi toidutabelid olid sunduslikud kõikidele diviisi kuuluvatele väeosadele, vaatamata missugustes oludes väeosa asus.

7) Rivi allüksuste laduruumide ära kaotamisega on viimased otstarbekohasemalt kasutatud.

Need andmed räägivad selget keelt, et seadluses toodud neli juhtlauset pole mitte „väljamõeldus poolehoidjate leidmiseks”, nagu seda lugupeetud artikli autor arvab. Ennem leidub „väljamõeldusi” autori artiklist seadluse mahategemiseks.

Kõigile on selge, et ideaalset seadlust üldse polegi; ikkagi leidub üks või teine puudus. Ülitähtis on aga, et seadlus võimalust mööda vastaks elunõuetele, vastasel korral otsitakse alati abinõusid temast möödahiilimiseks.

Kui nüüd endist Vene majapidamise seadlust vaatlemise alla võtta, siis leiame, et ta praegustele elunõuetele absoluutselt ei vasta ja paratamatuid üleastumisi välja kutsub. See seadlus on surnud ja tegelikult mitte ükski väeosa temast kinni ei pea.

Väeosa majapidamise tegelik ja otsustav juht on majül; seda on elu ette dikteerinud, kuigi seadlus seda keelab.

Rügül on suuna andja, ja rohkem seal, kus majül kui ka n t s e l e i a m e t n i k, tegeliku rivisõduri elu ei tunne, ja arvab, et kõiki võib paberiteel lahendada. Väeosa-ülemal ei ole võimalik moodsa väeosa majanduse elu peensuseni tungida, ilma milleta aga lõpuotsus majanduslikes küsimusis võib olla ekslik. Ei taha mina aga sellega ütelda, et majandusülem ei peaks alluma rügüle; vastuoksa — väeosa kui tervikut ei tohi lõhkuda. Väeosa ülem jääb väeosa peremeheks — tema suunib väeosa rivi kui ka majanduse elu, kuid jätab majanduse küsimuste lahendamise täielikult majandusülema kätte ja astub peremehena ainult siis viimase korralduste vastu, kui neid ekslikuks ja väe-osalale kahjulikuks peab.

Sarnane printsip on ainu-õige, kui tahame majandusliselt elujulisteks jääda. Tegelikult ongi see nii kujunemas. Olu-kord, nagu seda iganenud endine Vene majapidamise seadlus ette näeb, et majül ise midagi ei korralda, vaid ennast väe-osa ülema seljataha poetab ja ainult viimaselt antud korraldusi täidab, rügül igasuguseid pabereid, aruandeid, arveid jne. esitab ja allkirju kinnitamiseks muretseb, — kasvatab majülist kantselei- a m e t n i k u, ilma algatuseta, otsusevõime- meta, huvita sõduri elu vastu. Sarnane majül sõjaajal, kui sõjaolud kantseleiliku asjaajamist ei soodusta ja iseseisvalt otsustada tuleb, ei suuda oma ülesannet täita.

Ülevalkirjeldatust väljamineks peaks majül olema väeosa ülema abi majandusalal, kõikide majandus-tehiste lõpuotsustaja võimega ja temale peaksid alluma mitte üksinda rivi allüksuste ülemad, vaid majanduslistes küsimustes terve väeosa koosseis.

Lugupeetud artikli autor on väga kuri, et uus seadlus kompüli majanduslistes küsimustes majüle alluvaks teeb. Kompül lihtsalt, vaadake, viiakse sisse majüli poolt — tema võib saada majülist kásu, s õ ö t a s õ d u r e i d h a l v a k s l ä i n u d p r o d u k t i d e g a. Ei sööda, siis saab tunda majüli „pigistusi”. Ja sellega oleks hoop antud sõdurite heakäekäigu järelvalvele. Mis ütlete selle näite kohta?!

Paistab, nagu huvi sõduri hea käekäigu vastu on ainult kompülil, kõikidel teistel on üksipuha, isegi rügülil. Vaadake, kui oleksid produktid halvaks läinud kompüli nõrga järelvalve tõttu vana hea Vene seaduste põhjal, siis oleks kindlasti kompül nad hävitanud ja oma raha eest uued lasknud tuua. Nüüd aga ei taha

enam kompül valvata, sest on maksev uus seadlus mille põhjal tema peab alluma majüle.

Ja sarnaseid motiive leitakse seadluse mahategemiseks!

Edasi kirjutab auväärt artikli autor, et uus seadlus seob kõiki majandusohvitseri kantselei külge; kirjavahetuse, aruannete pidamine olevat nelja isiku käes, mis raksendab majüli asjaajamise korralikku järelvalvet, vanasti olevat olnud fähtis ja tarvilik amet — asjaajaja, kes kõige kursis jne.

Kõik ettetoodud motiivid on alusetu. Olen isiklikult vana kui ka uue korra järele kantselei tööd juhtinud ja mingit tööjõu killustamist uue korra järele pole olemas. Iga majand. ohvitseril on oma kindel ülesanne. Abiks — kantselei tööde alal — kirjutajad. Mingit üldasjaajajat pole vaja. Aruandeid igapäev kokku ei seata, vaid kõige rohkem kord kuus; kui ohvitser hoolas ja oma tänaseid töid järgmise päeva peale edasi ei lükka, siis on kuu aruande kontrollimine poolepäeva töö.

Edasi kirjutatakse, et toitlusohvitser ei jõua teostada järelvalvet kõikide köökide üle, ja ühte korpuse koondatud moodsate kasarmute ehitamine olevat veel tuleviku unistus.

Selle peale vastan, et uus seadlus ei nõuagi toitlusohvitserilt seda. Kus liig palju kööke ja need asuvad kompaniide juures, seal just toimetab järelvalvet kompül. Ajakohaste kasarmute ehitamine pole mitte tuleviku unistus, vaid suurem osa meie kaitseväest on juba sarnastes.

Milles siis õrimeb uus toitlustamise kord vanast? Vana järele oli toitlustaja kompanii ülem pataljoni. See tähendab, kompanii varahoidja nõudis kortermeisterilt produktid terve pataljoni sõdurite jaoks ja kuu lõpul esitas aruande väeosa staapi kus omakord aruanne kokku seati terve väeosa peale. Kompüli tegevus seisis siin: produktide väljanõudmises paberil, järelvalves, et nõutud produktid katlasse pandaks ja aruandele oma allkirja andmises. Produkte natuuras kompül ei muretse- n u d, seda tegi kortermeister.

Uue korra järele teeb just sedasama kompüli asemel toitlusallohvitser. Kompül toimib järelvalvet. Aruandeid kompaniis kokku ei seata. Toitlusohvitser muretseb produkte, toimetab järelvalvet seal, kus temal võimalik ja seab kokku aruande terve väeosa peale.

Vahe seisab uue ja vana korra järele peaaegjalikult, nagu sellest näha, kantselei tööde vähenemises. Seatakse 3—4 aruande asemele kokku üks. Järelvalve köökides on osalt toitusohvitseri käes, kes muretseb ka produktid. Milles siis näeb lugupeetud artikli autor nüüd uue seadluse järele võimaluse puudumist ühe lohvitseri toidukraami muretsesta sõja ajal, kuna tema seda Vene seadluse järgi ometi pidi tegema.

Samuti ei meeldi autorile, et kompaniis uue korra järele enam toitlustajat ei valita. Isiklikult ei tea kuskil väeosas enne uue sisemäärustikku ilmumist sarnast valimist. Isegi tsaariaegses Venes, kust see kord võetud, polnud ta 1912. aastast saadik enam maksev. (Oli maksev, ja Vene polkudes valiti kompanii toitlustajaid veel 1917. a. Toim.) Kui pooldatakse uut kaheroolist toitlustamise viisi, siis ei saa igaüks valitu sarnase toitlustamisega mitte hakkama, sest siin tuleb vähemalt aseainete seadlustunda.

Teine asi on, kui tahame jääda vana „hea” „shtshi da kasha, pishitsha nasha” juure. Uue seadluse järgi toitlustaja peab olema vilunud intelligent tööjõud, sest tema peab ka arusaama, mis on munavalge, rasv ja süsivesinik: teadma kalooriate väljaarvestamist. Kui artikli autor arvab, et kompanii majandusalohvitser ei saa ühtlasi toitlustamisega hakkama, siis ütlen, et need on jällegi lööksõnad uue toitlustamise korra mahategemiseks.

Meie väeosades, näiteks saab üks majandusalohvitser hakkama 3 kompanii ja 1 patarei meeskonna varustamisega ja samal ajal terve rügemendi toitlustamisega. Kui tahetakse, siis saab, kuid nähtavasti puudub tahe selleks.

Edasi märkame artiklis huvitava kohta: autor leiab, et igasugused tasulehed seati vana korra järele kompaniides kokku kus tööjõudu küllalt, nüüd seda väeosa kantseleis enam teha ei saa ilma koosseisu suurendamiseta. Artikli autor paneb vististi viimati terve kompanii majandusliste tööde peale. Kuid sügisel, kui üheaastase teenistuse peale üle läheme ja mõned rügemendid ainult noori hakkavad õpetama ja reamehi ärasaatma, kust siis neid kirjutajaid võtta? Või tuleb noori riviõppuste asemel õpetada palgalehti kirjutama! — Väeosa kantselei saab ka uues olukorras kantselei tööjõu küsimusega, nagu seda praktiliselt proovitud, väga hästi hakkama.

Mis puutub uues seadluses ettenähtud abiraamatutesse raha alal, siis olen artikli autoriga päri. Vana raamat oli kergem pidamiseks ja ülevaatlikum. Samuti pooldan endist säästsummade liigitust (R. T. 81/82 — 25. a.) kui ka autori arvamist, et säästsummade kasutamisel väeosa ülema arvamisega esijoonel tuleb arvestada.

Kui nüüd artikli autor edasi leiab, et uues seadluses toidu, hobusemööna, kütte ja valgustuse aruanded „kantseleilikkuse krooni” iseendast kujutavad, siis pean kahjuks ütleva, et tema nendest vististi vähe aru on saanud. Uued aruanded ei nõua sugugi rohkem tööjõudu, kuid kätte on saadud palju: 1) kõik aruanded on süstematiseeritud ja 2) aruanded väljendavad selgelt igakuulist säästu või kahju. See peaks igale sellel alal teotsevale selge olema. Kui ehk artikli autor pahandab selle üle, et näiteks, toidu aruanne sisaldab igasuguseid „tühja-tähja” munavalge, rasva ja süsivesiniku väljaarvestamist, siis tahaksin meelde tuletada temale, et see on selleks, et kaitsta sõduri huvi, s. o. kontrollida, kas sõdur on küllalt väärtuslikku toitu saanud. Vaadake, vana kiidetud korra juures, kus sõduril kindlaks määratud toiduained, mis tema päeva jooksul kätte pidi saama ja mis suguste asemel aseainete seadluse alusel ka teisi teatavas kaalus oli võimalik välja anda, võimaldas sõdurile kätteantava toidu väärtust märksa vähendada. Et seda ärahoida, ongi väljamõeldud need „tühja-tähja” süsivesinikud, rasvad, munavalged ja kalooriad.

Kõik, mis auväärt artikli autor on leidnud puudu relvade hoolitsemises, et pole selge, kas kompaniiüleml on kohustatud pidama järelvalvet kompaniile väljaantud relvade üle ehk mitte ja et ainsaks vastutajaks jääks relvohvitser, kes jälle sellega hakkama ei saavat, on liialdatud.

Uues seadluses on väga palju paragrahve puudulikult redigeeritud; minu teada pole ta enne katsestatist üldse juriidilises komisjonis läbivaatamisel olnud; kuid see pahe on kergelt kõrvaldatav, kui selleks tahet ainult peaks leiduma.

Siin artikli autor tarvitab jällegi igasuguseid lööksõnu, et võimalikult tumedates värvides lasta välja paista uuel seadlusel.

Leitakse korruga, et uues seadluses ette nähtud korra järgi enam kompül sõdurite varustuse eest ei hakka hoolt kandma, et tema katsub lihtsalt varustusest,

mis küll veel parandamiseks kõlbulik, lahti saada. — Missugune absurd! — Kas siis auväärt artikli autor ehk arvab, et ohvitser, kes riigi huvisi sarnaselt kaitses on kompüli kohale vääriline?! Majandusline kehvus sunnib meid omi tööjõude koondama, et saavutada kõige paremaid tagajärgi. Pole võimalik igas kompaniis rätseppa pidada, vaid neid tuleb vähemalt pataljonide juurde koondada. Rivisõdureid ei saa jällegi iseäranis ligemas tulevikus sarnaste tööde peale rakendada, vähemalt väeosades, kes hakkavad noori õpetama. Põhjalik ja ühtlane, nägus riiete parandamine võib sündida ainult hästi organiseeritud töökojas, kus tööjõuks eraelust palgatud rätsepad. Just uus seadlus ongi võimaldanud koondatud rätsepate töökojas riieteparanduse rahasid n i i v õ r t s u u r e l määral kokku hoida, et meie väeosal võimalus oli veel alalisi rätseppi juure palgata. Endise korra järgi ei jäänud sentigi sellest rahast üle. Riided on meie väeosas võrreldes eelmiste aastatega, mitu korda paremas seisukorras.

Kompülid teostagu ainult j ä r e l v a l v e t, küll juba varaohvitser korralikult parandatud ja pestud riiete eest hoolitsemata saab, kui t a t a h a b.

Edasi kurdab artikli autor, et kompanii varaahtade ärakaotamisega tuleb pea igapäev väeosast kaugel asuvasse lattu joosta, kus omakord ümberriietamiseks soe ruum puudub; see olevat kõik aegaviitav ja venitab riiete selgapassimist, iseäranis noorte tulekul. — Autor ei saa vististi õieti ladu mõistest aru. Kas ladu peab olema siis kusagil kaugel üksustest? Võib ju iga kompanii juures sarnane laduruum olla, kuid valitsegu seda ruumi ja ladu varaohvitser ja pidaguseal arveid. Kas siis ei ole võimalik kompaniile välja anda igapäevaseks vahetuseks parkümmend komplekti riideid? Seks minu arvates sugugi laduruumi pole vaja ja jooksmine jääb ära. Kas ei ole näiteks võimalik noorte tulekul varaohvitseril omale ladu avada üheks päevaks kusagil koetud ruumis? — Kõik autorilt ette toodud motiivid uue korra vastu, ei kannata kriitikat välja. Väheha organiseerimise võime ja oskuse juures on oletatud pahest kerge üle saada. Mis puutub noorte tulekul riiete selgapassimise kiirusesse uue korra järele, siis on tegelik elu meile näidanud, et kiirus on mitu korda vanast suurem; tegevus on lihtne ja otstarbekohane, sest jääb ära väeosa ladust kompanii ladusse välja-

nõudmine ja tassimine ning selga passimise juures on suurem valik. Vana korra järele tull alati osa kompanii lattu välja nõutud riidest, väeosa lattu ümbervahetamiseks tagasi saata, nimelt need riided, mis kellegile selga ei passinud.

Artikli lugupeetud autor kurdab edaspool et rivialüksustes on vararaamatud ärakaotatud ja rivi ülemus ei tea, mis temal õieti on, kuid staabis peetav raamat võivat sisaldada kahjulikke eksitusi ülemusele.

Vene majanduse seadlused näevad, et ainult ülemused võtavad vastu igasuguseid varandusi, kuigi nad ise seda varandust ei valitse. Oli olemas sarnaseid absurde, kus mitu ülemust üht ja sama asja peavad vastu võtma; näiteks: väeosa-ülem, majanduseülem ja laekahoidja. Jääb küsitavaks, kes siis õieti see õige vastuvõtja on, Uus majapidamise seadlus defineerib seda selgemalt, kuid mitte täiesti nagu see peaks olema. Ühed peaksid kontrollima, teised teostama j ä r e l v a l v e t alluvatele väljaantud varanduse üle ja kolmandad varanduse tegelikult vastu võtma. Kompül vastutab ainult siis teenistusliselt kui ka rahaliselt, kui tema pole tarvilist järelvalvet toimetanud, tähendab, kui tema näeb, et kuritahtlikult hävitatakse riigi varandust, ehk kui tema üldse pole korraldusi teinud varanduse hukkaminemise ärahoidmiseks, samuti ei ole kontrollinud, kas alluvatel midagi pole kaduma läinud. Et sõdurile väljaantud varustust kontrollida, seks on kompüli võimalus andmeid kätte saada sõduri teenistuse ja varustuse raamatust igal ajal. Kui viimane ehk peaks kadunud olema, ja mees kahtlust äratav, siis on võimalik kohe telefoniteel tarvilisi andmeid staabist saada. Nõndanimetatud normeerimata varustust, mis isiklikuks tarvitamiseks sõdurile välja antud ja kusagil inventaari nimekirjas ei seisa, on kerge kontrollida, allkirjade võltsimisega sellelt, kes varustuse saab. Selleks tuleks pidada lihtne kaustik. Sarnaselt praktiseeritakse meie väeosas ja arusaamatusi aasta jooksul selles ei ole olnud. Kui artikli lugupeetud autor arvamiselt on, et staabis peetav raamat kompüli „kahjulikke eksitusi“ võib sisaldada, siis pean jällegi meelde tuletama, et auväärt autor seadlusse pole süvenenud. Seadlus räägib selget keelt, et kompanii majandusalohvitseri poolt väljanõutud varandus a r v e s t a t a k s e kompanii kontosse alles siis, kui kompül oma märkusega, et varanduse on vastu võtnud, nõudmise täi-

telehe majülile arvestamiseks saadab. Tähendab, „kahjulikke eksitusi“ ei saa kompülile kõige parema tahtmise juures kraesse määrada, sest temal on alati võimalus algdokumenti, mis oli arvestamise aluseks, välja nõuda „eksijate“ vastutusele võtmiseks.

Mis puutub sellesse, et armatuur-raamatu pidamisega terve rügemendi peale, staabis olevat kõigil varustuse arvepidamisest jalad alt löödud ja kõik kippuvat segi minema, siis on need sõnad samasugune liialdus, kui kõik teisedki. Artiklis toodud näide räägib jällegi selget keelt, et kompülid segaduse millegi pärast peavad esile kutsuma. Tahaksin küsida, mis otstarbel kompül korraga võtab ja vahetab sõdurite vahel juba selga passitud riided?! Enne kui sõdurile riideid ei ole veel lõpulikult selga passitud, ei tohi üldse neid armatuuri sissekanda. Auväärt artikli autor arvab, et kompanii varustuse arvepidamise ärakaotamisega igasugused kuritarvitused, puudujäägid ja korratused peavad ette tulema, ainult kompaniid oskavat seda korraldada; majanduse jaoskonnas osatakse ainult „Hiina aabitsat“! Tahaks küsida, kas ta seda ka tegelikult saab põhjendada? Kus siis niisugused väärnähitused on juba ette tulnud, kas väeosas, kus lugupeetud artikli autor teenib? Üldise armatuur-raamatu peab varustuse-laua kirjutaja staabis; mingit kantselei koosseisu suurendamist pole selleks vaja.

Töökäskude kirjutamise kord on hea; kuu lõpul saab ülevaatlikuma aruande nende põhjal kokku seada ja saab pildi töökoja võimest ja tegevusest. Pole sugugi vaja, nagu seda auväärt autor kirjeldab, iga väiksemagi töö tarvis $\frac{1}{4}$ poognat paberit ära raisata, võib olla väga hästi ka $\frac{1}{8}$ poognast ja vähem. Töökäsud on tarvilikud ka relv. töökojas, mille tagajärjel üleliigse relvade paranduse raamatu võiks ära kaotada.

Töökäskudel on peale selle veel järgmine hea omadus, et viimase põhjal võivad ka uued asjad valmistatud ja arvele võetud saada, kuna vana korra järele uute asjade peale äratarvitatud materjal ainult mahakustutamisele kuulus, uusi asju oli võimalik unustada arvele võtta.

Edasi leiab lugupeetud artikli autor, et remonttööde aruanded olevat üleliigsed; olevat võimalik ka ilma nendeta läbi saada nagu seni on olnud. — Siin unustatakse täitsa ära, et remonttööde aruande asemel seni oli mitte midagi ütlev remonttööde raamat, mille pidamine nüüd

ära on jäänud. Remonttööde aruande vormi on tarvis muuta sarnaselt, et revideerijatel oleks võimalik koha peal kontroleerida iga üksiku töö peale äratarvitatud kui ka ostetud materjali.

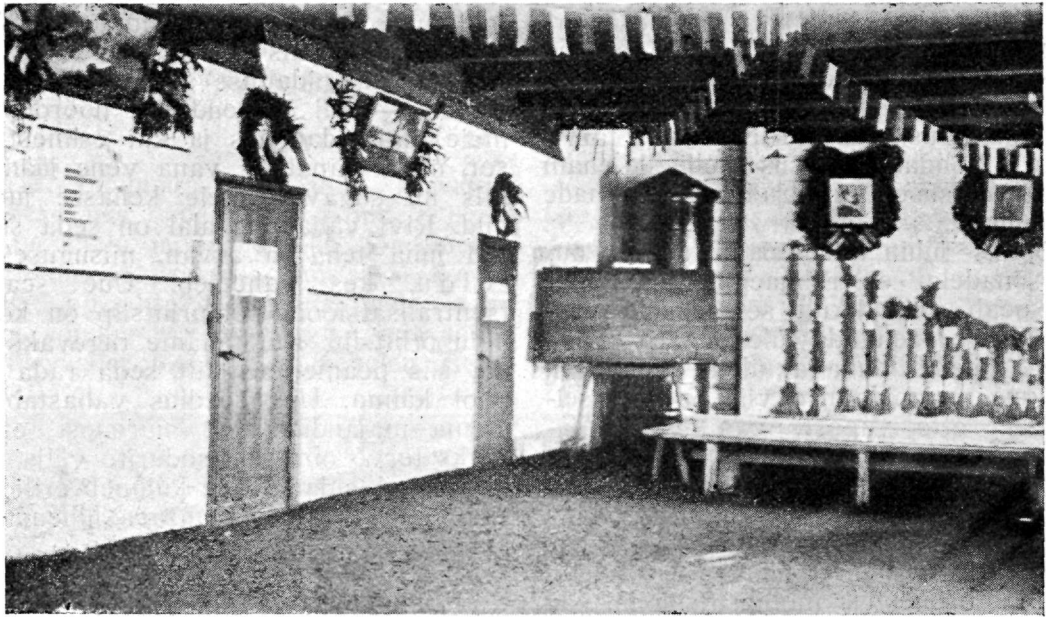
Edasi leiab lugupeetud autor jällegi „Ameerika“, nimelt: kütteainete muretsejaks olevat uue seadluse järgi sv. ehituse-korteri osakond, kuna vana määruste järele seda tegid väeosad. Vana kui ka uus seadlus näeb ette kütteainete muretsejaks ehituse-korteri osakonna, kuid mitte ainuõigusliku muretsejana (üksiku väeosa majapidam. seadl. § 205). Mõlemad seadlused võimaldavad seda ka väeosadel teha.

Mis puutub kõlbmataks muutunud insenerilise varustuse peale aktide kokkuseadmisel, kus nõutakse uue seadluse järele äratähendamist millal ja kust varustus on saadud, siis leian ka mina, et sarnaseid andmeid võimata on saada aktide kokkuseadmisel.

Igakuuline relvastus- ja keemilise varustuse korrashoidmiseks ja parandamiseks äratarvitatud materjalide peale aruanne on tarvilik sellepärast (nagu juba mainisin), et ülevaatus saada relvtöökoja töövoime üle; ühtlasi näitab ka aruanne, mis uute asjadena valmistatud. Parandusraamatut pole sugugi vaja, ta tuleks kaotada.

Kokkuvõttes pean ütleva, et need puudused, mis autor oma artiklis on kirjeldanud uue seadluse kohta, on üldiselt aluseta ja väljamõeldud seadluse mahategemiseks. Kui artikli auväärt autor arvab, et ehk „mõni“ majandusametmees uue seadluse poole kaldub sellepärast, et see majandusmeestele suuremat iseseisvust ja õigusi annab, siis vastan selle peale järgmiselt: majandusametmeestele annab uus seadlus juure suurt tööd, iseseisvust ja vastutust, õigusi aga, võrreldes vastutusega, väga vähe. Majandusametihed on siin mustatöö tegijad, mitte „sheffid“, kes käed tasku ringi kõnivad. Kui „mõni“ majandusametmees uue seadluse poole kaldub, siis on selleks teised tõsisemad põhjused, kui „aimelised mõnused“.

Artikli autor leiab, et ka vana Vene kord vastavalt muutes sobiks meile hästi. Sarnane arvamine on täiesti ekslik juba sellepärast, et meie igapäevane elu ja meie olud on pidanud seda „kiidetud“ korda mitte seadusandlisel teel muutma. Vana Vene kord, kus majandusline jõud laiali pillutud rivi allüksustesse ja selle tõttu mitu korda suurem peab olema,

1. jalaväe rügement. — Põllumajanduse kursuse tuba.

ei vasta meie majanduslisele kehvusele. Seda võis omale ainult rikas tsaariaegne Venemaa lubada. Kas on näiteks võimalik varahoidjal üksinda varustust väeosa ladust kompanii noortele välja tuua ja korralikult selga passida, Ei iialgi, sellest operatsioonist võtavad osa terve rivi meeskond ühes ülemustega, kusjuures õppused tagaplaanile jäetakse. Piiratud koosseisude tõttu tuleb kompüül määrata rivi meestest vilumata rätseppi ja kingseppi, sest 20-aastane noormees ei võinud veel ametit ära õppida. Kõige selle tagajärjed on, et varustus on selga passimata ja parandused saavad läbiviidud rohkem nime poolest; tegelikult saab aga varustus rohkem rikutud.

Uue seadluse kohaselt on võimalik tarviduse järele vilunud tööjõude tsentraliseerida, näiteks: noorte väeosasse tulekul koondab varaohvitser noortele riiete väljaandmise ja selgapassimise ajaks kõik väeosa majandusallohvitserid, rätsepad ja kingsepad. Meestele passitakse riided selga, antakse välja jalanõud ja kantakse kohe väljaandmisel vastavatesse nimekirjadesse ja teenistus- ja varustusraamatusse. Üksuste ülemad saavad peale seda oma noored juba varustatult kätte, ilma, et oleks rivimehi selleks õppustelt vaja ära kiskuda. Varustamine läheb sarnase korra juures palju rutem.

Uues seadluses läbiviidud tööjõu tsentralisatsioon on meie oludes, s. o. väe-

osade väikse koosseisu ja majanduslise kehvuse juures — kõige vastuvõetavam. Uue seadluse põhimõtted on õiged ja tema sihid on saavutatavad.

Kuid sellegipärast on soovitatav mõned muudatused ette võtta, nagu praktilisel katsestamisel on ilmsiks tulnud. Esijoones oleks vaja läbiviia majandusametmeeste koonduse printsiip lõpuni, s. o. oleks soovitatav, et väeosas kõik majandusallohvitserid allüksid vastavale eriala ohvitserile, selleks koondades kõiki väeosa staabi koosseisu. Koondus on tingitud asjaolust, et meie rivi allüksustel on sagedasti niivõrt väiksed koosseisud (10—20 meest) et sarnase allüksuse peale majanduse allohvitseri pidamine kujuneks riigi raha raiskamiseks. Sarnaseid rivi allüksusi on võimalik koondada suuremateks varustamise allüksusteks, kuhu vajaduse järele koonduse varustajaks staabist üks majandusallohvitser määratakse. Niisuguse ümberkorraldamise juures on võimalik palju kokkuhoida koosseisude mõttes, iseäranis väeosades, mille üksikud osad laiali pillutuna võeraste väeosade juure komandeeritud. Peale selle oleks soovitatav terve majandusametmeeste koondust vahetult alluvaks teha majanduse ülemale, ümbernimetades viimast rügemendi ülema abiks majanduse alal. Viimane on kõigi majanduse küsimuste otustaja ja temale peaks alluma m a j a n -

du slistes küsimustes väeosa terves koosseisus. Väeosa ülem jääb oma väeosa ainuperemeheks rivi kui ka majanduse alal. Annab oma majanduslisele abile korraldusi siis, kui leiab seda tarvilikuks. Loodan, et siis kellegil enam „kaksikvalitsuse” vaimu ei peaks silmade ette ilmuma.

Lõpuks juhin tähelepanu artikli autori sõnadele, et rahuaegne majapidamine peab võimalikult sõjaaegsele vastama, et kergendada üleminekut. Olen sellega täiesti temaga ühel arvamusel. Kuid uus majapidamise viis on just selles palju ette vanast. Vana korra järelle olid igal väiksemal rivi üksusel oma ladud, mille likvideerimisele mobilisatsiooni korral ilmtingimata tuleb asuda, ja mis palju tööjõudu ja aega ära võtab. Olen isiklikult näinud palju vaeva Ilmasõja esimestel mobilisatsioonil päevadel igasuguse vana ja sõjakäigule mitte kõlbuliku rimps-rämpsi likvideerimisega. See toob seda rohkem segadust, et üht varustust pead äraandma ja teist vastu võtma. Need üleliigsed tööd jää-

vad uue seadluse maksmahakkamisega ära, mis ülitähtis just katteosadele.

Urt majapidamise seadlust tuleb ter- vitada — kui tervendavat pöördepunkti meie majapidamises ja kui esimest katset, maha raputada vana vene jäänused, mis nii sügavalt meie kehasse juurdunud. Rivi väljaõppe alal on seda suudetud juba teha ja arvan, niisuguseid ei leidu, kes kahetseb. Uue seadluse tsentralisatsiooni põhiprintsiip on kokkuhoiu printsiip. Kui tahame tugevaks saada, siis peame eestkätt seda rada igalpool käima. Uus seadlus vabastab rivi ülema majanduslistest muredest, et see võiks terve oma jõu sõdurite väljaõpetamisele rakendada. See kujuneb eriti tähtsaks eelseisva teenistusaja lühendamise puhul.

Need kaks peaprintsiipi — väljaminekute kokkuhoid ja rivi mees majandustöödest vabaks — on kindlad ja meie oludele vastavad alused, mille peale ehitades meie kaitseväge jällegi tublisti võib edendada.

E. B.

Kajastusi „Sõduri“ E. V. 10. aastapäeva juubelinumbri üle Inglise sõjaajakirjanduses.

„Sõduri“ E. V. 10. aastapäeva juubelinumbrit on välis- (eriti naaber-) riikide sõjaajakirjanduses mitmel korral mainitud. Ka Inglise veerandaasta-ajakirjas „The Journal of the R. U. S. I.“, nädalkiri „The Army, Navy and Air Force Gazette“ ja Inglise suurimas päevalehes „The Times“ on „Sõduri“ juubelinumbri kohta võetud sõna.

Kokkuvõttes on loetletud ajakirjades eelnimetatud „Sõduri“ juubelinumbri kohta kirjutud järgmist:

„Väikese Eesti Vabariigi vakra sõjaväe ainukeseks häälekandjaks on nädalkiri „Sõdur“ („The Soldier“), mis ilmub Kindral staabi väljaandel kolonel-leitnant **A. Traksmanni** vastutaval (chief-editor) ja major **E. Ahmani** tegeval (editor) toimetusel. Mõõdunud veebruari 24-dal kuupäeval pühitses väike Eesti oma iseseisvuse kümnendat aastapäeva; sel puhul ilmus sõjaajakiri „Sõdur“ suurekaustalisel kujul, milles leidub hulk kirjutusi Eesti valitsuse liigetelt ja sõjaväe kõrgematelt juhtidelt. On toodud ka rida artikleid ja pilte Vabadussõja (Independence) ja Ilmasõja päevilt, päevapilte ja biograafiaid Prantsuse sõjaväe kõrgematest juhtidest Ilmasõjas jne.

Peale loetletud on samas juubelinumb- ris toodud ka päevapilte ja biograafiaid Briti meriväe ja sõjaväe juhtidest, kelle tegevus seotud Vabadussõjaga (admiralid Sir E. Alexander-Sinclair, Sir W. Covan, kapten M. E. Nasmith-Dunbar, kindral H. de la Poer Gough) ja pilte Briti laevastiku viibimiselt Tallinnas 1918. a. detsembris (ülesvõetud Briti laevastiku esindajad ühes Eesti peaministri ja sõjavägede ülemjuhatajaga).

Ka meie äsjasurnud suure väejuhi — feldmarssal Sir Douglas Haig'i surma puhul on „Sõduris“ avaldatud nekroloog.

Peale selle on toodud veel „The Graphic“ust“ kaks pilti ühes vastavate kirjutustega Briti ja Prantsuse sõdurite elust Ilmasõja päevilt Flandrias.“

Olgu siin juure tähendatud, et esimene eelnimetatud Inglise sõjaajakirjadest — „The Journal of the R.U.S.I.“ — antakse välja Briti Kuningliku Sõjateadusliku Ühin- gu poolt Londonis. Mainitud ajakiri, samuti ka „The Times“ on alati heatahtlikult suhtunud Eesti Vabariigile ja toonud oma veergudel õiget ja heasoovlikku informatsiooni Eesti ja ta kaitseväge kohta.

Me.

Tartu õpetajate seminari 100. a. juubeli näituse sõjalise õppuse osa.

Th. Bock.

Meie koolinoorsoo sõjaline kasvatus kui täiesti uus õppeala on paljudele ligemalt tundmata ja sagedaseks kõneaineks. Sageli kuuled küsimusi: mis seal koolis siis õieti õpetakse? Kas sõda peate, marsite ja võimlete? Eesmärgiga, anda lühikest ülevaadet tööst ja selle tulemustest,

Näituse avamispäeval külastasid sõjal. õpetuse osakonda riigivanem, haridusministri abi ja paljud juubeli puhul Tartus viibijad asjast huvitatud haridustegelased. Külalistele jagas seletusi näituse (sõjal. õppuse väljapanekute) korraldaja—sõjal. õppuse instruktor.

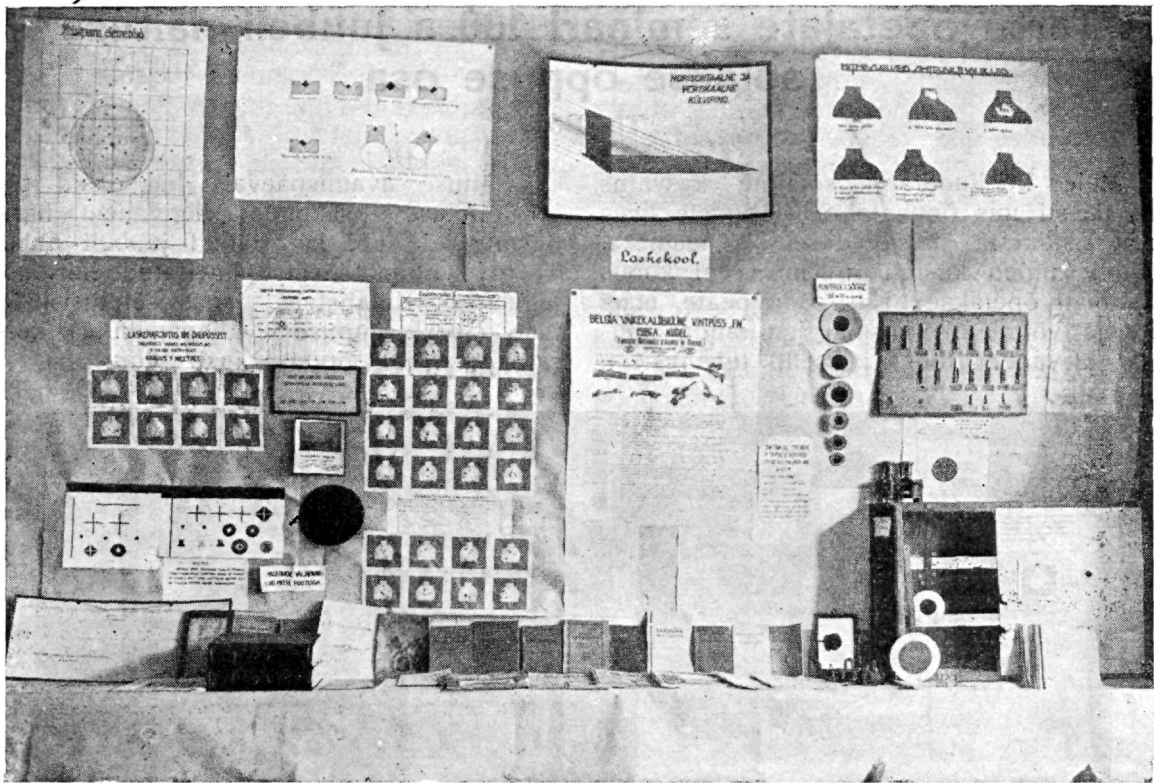
esines Tartu õpetajate seminari 100. a. juubeli puhul korraldatud näitusel ka seminari sõjalise õppuse instruktor väljapanekutega sõjalise õpetuse alal.

See on õieti esimene juhus Tartus, kus kodanikule avanes võimalus ligemalt tutvuda nende õppevahenditega, mis harilikult kasarmu seinte vahel ja nii paljudele nägemata jäävad.

Näitusel esitatud olid peaaesjalikult sõjaministeeriumi poolt seminarile saadetud ja lihtsamad õpilaste poolt kohapeal valmistatud õppeabinõud (tabelid, diagramme jne.) Töötulemustena esinesid õpilaste laskmistagajärjed õhu- ja väikekalibrilistest vintpüssidest, silmaga kaugeuste hindamise tagajärjed ja õpilaste töövihikuid.

Eriti näisid külalisi huvitavat väikekalibrilised relvad (õhu- ja väikekalibr. vintpüss) millistega koolides laskeharjutusi peetakse. Algkooli õpilaste-poiste uudishimul ei olnud piiri. Küsimused: kas algkoolis sõjaline õpetus ka tuleb? kas kõikides keskkoolides sõjal. õppus? on korduvad. Nähtavasti kardetakse siin kooli lõpetamisel keskkooli sattumast, kus sõjal. õpetust ei ole. Ka naispere ei mõõdu „sõjaline õpetus“ pealkirjaga varustatud uksest ja eriti tütarlapsed-õpilased. Ei taha ju nemadki poistest milleski maha jääda.

Nii ongi mõnes segakoolis sõjalise õppuse instruktorid naisõpilastelt soovivaldusi saanud, et neile (tütarlastele) vabal ajal sihtimist ja laskmist õpetataks.

Tartu õpetajate seminaril 100. a. juubeli näituse sõjalise õppuse osa.

Soome sõdurite kodude raamatukogud.

Katri Bergholmi järelle A. S.

Kui Soomes umbes 10 aastat tagasi sõdurite kodud oma tööd algasid, siis oli kõigil sellel alal tegutsejatel selge, et need kodud ei ole ainult meeldivaks oleskelu paigaks väeteenistustlisele noorsoole ega kodu aseaineks kaugel kodust viibijaile noorile sõdureile, vaid et need on ühtlasi ka parimaks abinõuks laiapiirilisele, teadlikule haridustööle. Juba see asjaolu, et iga terve noormees selles eas, mil ta kõige rohkem vastuvõtlik mõjutusile, sattub kokkupuutumisse sõdurite kodudega, näitab kui laiaulatuslik see töö on ja kui palju selle kaudu võib mõjutada, kui aga töö juhatakse õigele teele. Ja nii ongi isamaaline haridustöö saanud sõdurite kodude tähtsamaks ülesandeks. Seda eesmärki püüab ta saavutada vabatahtliku tööga sellekohaste piduõhtute eeskavade ja raamatukogude kaudu.

Juba algusest peale on raamatukogude töö olnud sõdurite kodude tähtsaim ja tänuolikum ala ja erilise rõõmu ja andumusega töötavad sõdurite kodude ühingute

liikmed, selle vabatahtlikud töäjõud, just raamatukogudes.

Raamatukogude tuba on sõdurite kodu kõige vaiksem tuba. Seal valitseb heaolu ja rahu, mis loob sobiva õhkkonna sõbraliku mõttevahetusele ja vaidlusele. Ja tihti juhib laenatud raamat tähelepanemata mõttevahetusele kõige erilaadilisematelt elualadelt. Raamatukogudes veedetud aeg ei ole kunagi asjata raisatud. Seal niihästi sõdur kui ka sõdurite kodus töötaja tunnevad, et nad midagi saavad ja annavad.

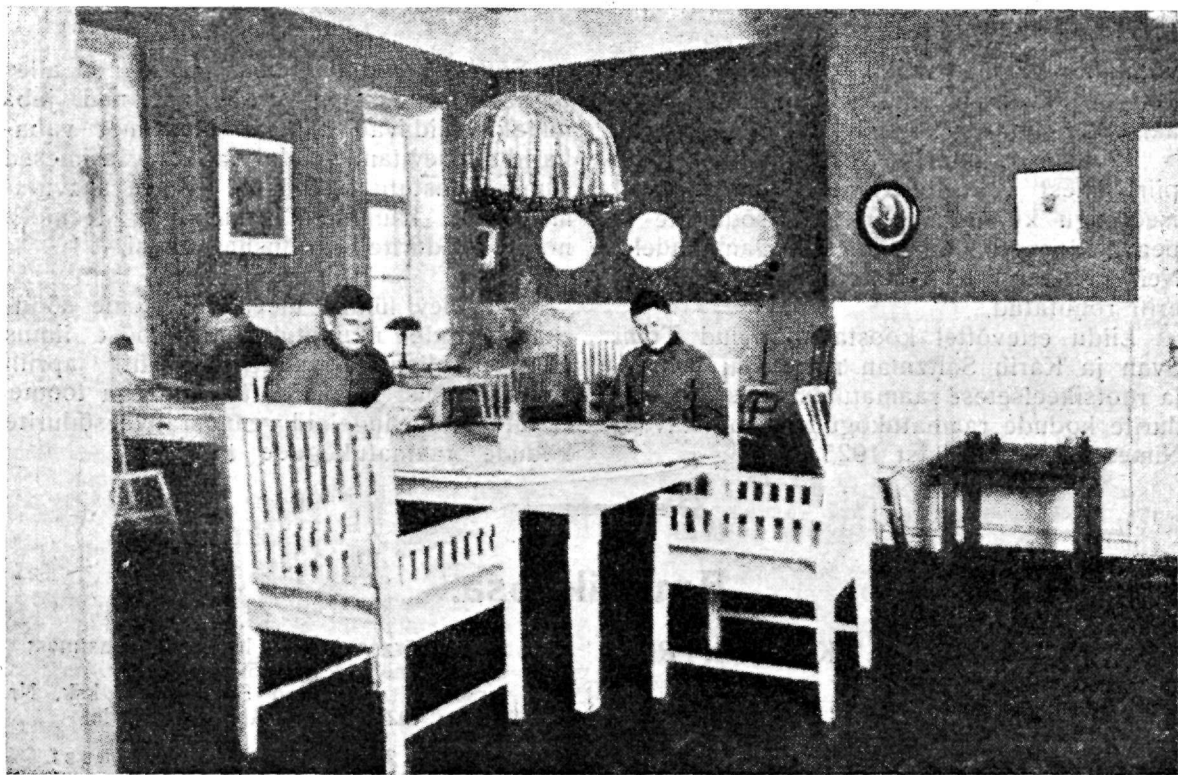
Sõdurite kodude raamatukogud sündisid alguses kingituste kaudu. Heatahtlikud inimesed annetasid neid teoseid, millest nad enam palju ei hoolinud. Mõned pidasid sõdurite kodude raamatukogusid koolipaigaks, kuhu elukohta muutes saatsid poolikuid teoseid, ajakirjade üksikuid numbreid ja muud sellesarnast. Teised andsid parimad, mis neil olid. Samuti on kirjas-tajad oma annetustega heatahtlikult kindla põhja raamatukogudele loonud. Kuid nii-

viisi sündis õige laiaulatuslik, kuid väga ebaühtlane raamatukogu, milles väärtuslik ja väärtusetu asusid heas sõpruses üksteise kõrval. Ja kui palju väärtusetut langes juba kohe leekide ohvriks!

Sõdurite kodude raamatukogude töö on sellepärast viimastel aastatel olnud suurelt

laenutuse kuupäev. Siis on veel lahter, kuhu märgitakse, millal on raamat tagasi toodud. Sellele vastav laenutusraamat on sõdurite kodus.

Loetavamad on Jack Londoni, Dumasi, Vilkuuna, Ivalo ja Linnankoski teosed. Kuid ka seiklus- ja dedektiiv raamatud on otsi-

Helsingi sõdurite kodu lugemistuba.

osalt täiendus- ja laiendustöö. Ikka järjestumalt on väärtusetud kõrvaldatud ja on ostetud aastate jooksul seda kirjandust, mis kõigepealt kuulub sõdurite raamatukogudesse: ajaloolist ja isamaalist kirjandust. Soome Vabadussõja kirjandust on püütud hankida võimalikult palju. Ka teaduslikku ja kutsekirjandust on ostetud. Peale selle on raamatukogudes loomulikult hea ilu- ja ajaviitekirjandus esitatud, samuti seikluskirjandus.

Raamatud laenatakse sõduritele kasarmusse kaheks nädalaks. Väärtuslikumad teosed, nagu üldteaduslikud sõnastikud, Vabadussõja ajalugu jne. on ainult kohal loetavad ja lehitsetavad.

Iga sõdur saab, kui ta esimest korda raamatukogusse tuleb, oma laenaja kaardi, kuhu kirjutatakse tema nimi, rügement, kompanii ja number; siis autor, pealkiri ja

tud lugemispaalad. On ka sellaseid, kellele Baadsgaard ja Courths-Mahlergi meeldivad.

Samuti on kutse- ja teaduslik kirjandus, eriti sõja- ja põllumajanduse kirjandus hästi nõutav.

Suurim raamatukogu on Helsingi sõdurite kodul. Kuid heas kasvu hoos on ka mõned teisedki sõdurite kodude raamatukogud. Toome siin mõned arvustiku andmed: (Vaata lhk. 736.)

Need arvud käivad 1926. aasta kohta. Paljud raamatukogud on läinud aastal tunduvalt kasvanud. Mõnel sõdurite kodul on peale selle veel garnisoni raamatukogu hoida.

Soome sõdurite kodude liit, kõikide Soome sõdurite kodude ühing, mis 1921. aastal asutati, on erilisel raamatukogud, eriti piiriäärsed oma hoolitsuse esemeks

Sõdurite kodu nimi	Kõidete arv	Laenatud	Ajakirju ja ajalehti
Helsingi	3108	1850 aastat	48
Turku	1388	1494 „	18
Suomenlinna	1236	1243 „	25
Viiburi keskkodu	563	—	30
„ Sorvali	310	60 nädalas	20
„ Papula	950	57 „	27
„ Haminauportti	342	15 „	20
Koria	926	2408 aastat	30
Hameenlinna	657	749 „	28
Suomusolmi	328	688 „	14
Lahti	350	294 „	49

võtnud. Läänud aastal kinkis liit umbes 100 eriti valitud väärtuslikku teost piiriäärsetele sõdurite kogude raamatukogudele.

Liidu instruktorid, kes rändavad pikki piiri ühest vahisalgest teise, korraldavad iseõpingu kursusi piirivalve sõdureile ja peavad loenguid piiriäärsetele elanikkudele. Neil rännakuil on raamatukogude tähtsust eriti rõhutatud.

Liidu ettevõttel koostavad neid Toini Svan ja Karin Saltzman nimestiku soome- ja rootsikeelsetest raamatutest, mis eriti sõdurite kodude raamatukogudele soovivad. Nimestik ilmus trükist 1925.

Sõdurite kodude raamatuk. töö on alles algusel, kuid olen kindel, et nad juba nüüdki täidavad tähtsat ülesannet vabahariduse levitamise alal ja kuna esimesed sammud astunud, loodan, et pea saavutame veel kaunimaid tulemusi, teenides noorte sõdurite haridusharrastusi.

*

Käesolev lühike ülevaade Soome sõdurite kodude raamatukogude tööst ilmus „Kansanvalistus ja Kirjastolehti aprilli numbris, kust ta mõne lühendusega toome, et tutvustada lugejaid vennasrahva sõdurite kodude raamatukogude tööga.

Ametlik osa.

SÕJAMINISTRI KÄSUKIRI

Nr. 217,

Tallinnas, 26. mail 1928. a.
(Kindralstaap).

Sõjaväe lendurite, lendurvaatlejate ja aviomotoristide ettevalmistamist Lennuväe rügemendi Lennukoolis käsin korraldada järgmistel alustel:

I.

Lennukooli klassid ja nende avamine.

§ 1.

Lennuväe rügemendi Lennukool koosneb järgmistest klassidest:

- 1) sv. lendurite A. klass;
- 2) sv. lendurite B. klass;
- 3) sv. lendurvaatlejate klass;
- 4) sv. aviomotoristide klass.

§ 2.

Õppetöö avamine Lennukooli klassides ja vastuvõetavate õpilaste arvu kindlaksmääramine sünnib minu igakordse korraldusega.

II.

Klassidesse vastuvõtmise tingimused.

A. Sõjaväe lendurite A klassi.

§ 3.

Sõjaväe lendurite A klassi võetakse vastu tegelikult teenistuses viibivaid ohvitseride, kui nad vastavad järgmistele tingimustele:

- 1) kaadriohvitseri haridusega;
- 2) viimase aasta attestatsiooni kokkuvõte vähemalt hea;

- 3) mitte kõrgemas kui leitnandi auastmes;
- 4) mitte vanemad kui 25 aastat;
- 5) tervislikult vastavad Sõjaminstri ksk. Nr. 71 — 1927. a. ettenähtud nõuetele.

B. Sõjaväe lendurite B klassi.

§ 4.

Sõjaväe lendurite B klassi võetakse vastu:

- 1) aspirantide kursuse lõpetanud täiendsohvitseride, kui nad vastavad järgmistele tingimustele:

- a) atestatsiooni kokkuvõte vähemalt hea;
- b) mitte vanemad kui 25 aastat;
- d) tervislikult vastavad Sõjaminstri ksk. Nr. 71 — 1927. a. ettenähtud nõuetele;

- 2) tegevas teenistuses viibivaid üleaja teenijaid-allohvitseride ja sõdureid, kui nad vastavad järgmistele tingimustele:

- a) viimase aasta atestatsiooni kokkuvõte vähemalt hea;
- b) mitte vanemad kui 25 aastat;
- d) tervislikult vastavad Sõjaminstri ksk. nr. 71 — 1927. a. ettenähtud nõuetele;

- e) lõpetanud sõjaväe aviomotoristide klassi või lõpetanud allohvitseride kooli, kuid allohvitseride kooli lõpetamise puhul varemalt on õppinud tehnikumis või lõpetanud tehnikagümnaasiumi, töö ehk tööstuskooli, millesse sisseastumiseks vajalik 6 kl. alghooli eelharidus ja mille õppekestvus vähemalt 3 aastat.

D. Sõjaväe lendurvaatlejate klassi.

§ 5.

Sõjaväe lendurvaatlejate klassi võetakse vastu tegelikus teenistuses viibivaid ohvitseri, kui nad vastavad järgmistele tingimustele:

- 1) kaadriohvitseri haridusega;
- 2) viimase aasta atestatsiooni kokkuvõte vähemalt hea;
- 3) mitte kõrgemas kui kapteni auastmes;
- 4) mitte vanemad kui 30 aastat;
- 5) tervislikult vastavad Sõjainistri ksk. nr. 71 — 1927. a. ettenähtud nõuetele;
- 6) ohvitserina vähemalt 2 aastat rivis teeninud.

E. Sõjaväe aviomotoristide klassi.

§ 6.

Sõjaväe aviomotoristide klassi võetakse vastu, kas vabatahtlikult astunud või sunduslikult kaitseväe teenistusse võetud kaitsevälasi, kui nad vastavad järgmistele tingimustele:

- 1) mitte nooremad kui 18 aastat;
- 2) vähemalt algkooli 6 kl. lõpetanud;
- 3) tervislikult vastavad Sõjainistri ksk. nr. 71 — 1927. a. ettenähtud nõuetele;
- 4) vähemalt noorte õppuse jalaväes läbi teinud.

III.

Erinõuded.

§ 7.

Mõnesuguste õiguste kitsendusega karistatud, kohtuliku eeluurimise all viibivaid ja viimase aasta jooksul karaskuse alal rahuldavalt atesteeritud isikuid Lennukooli vastu ei võeta.

IV.

Õpilaste vastuvõtmise kord.

A. Sõjaväe lenduri A klassi.

§ 8.

Ohvitserid, kes soovivad sisse astuda või kes on määratud vastuvõtmiseks sõjaväe lendurite A klassi ning vastavad sisseastumise tingimustele, saadavad kirjalikult oma sisseastumise teadaanded alluvuse korras Lennuväe rügemendi ülemale 1. augustiks. Teadaanded lisatakse juure tõestatud ära kirja teenistuselehest ja viimase aasta atestatsioonist.

§ 9.

Lennuväe rügemendis sissetulnud teadaanded kontrollitakse läbi ning seatakse kokku õpilaste kandidaatide nimekiri, mis saadetakse Korraldusvalitsuse ülemale ohvitseride komandeerimiseks Lennuväe rügemendi juure, kuhu nad peavad ilmuma 1. septembriks.

§ 10.

Lennuväe rügemendi juure komandeeritud õpilaste kandidaadid vaadatakse läbi Sõjaväe Keskhalgemaja juures asuvas arstlises erikomisjonis Sõjainistri ksk. nr. 71 — 1927. a. nõuete kohaselt. Kõik tervislikult mitte kõlblikuks osutunud kandidaadid saadetakse oma väeosadesse tagasi. Tervislikult kõlblikuks tunnistatud kandidaatidega Lennuväes tehakse läbi praktilised lennukatsed. Praktilistel lennukatsetel kõlbmatuks osutunud ohvitserid saadetakse

tagasi oma väeosadesse. Lõpulikult kõlblikudeks osutunud ohvitserid määratakse õpilaste klassi.

Märkus. Klassi määratud õpilased, kas jäetakse komandeerituna Lennuväe rügemendi juure või viiakse üle Lennuväe rügemendi.

B. Sõjaväe lendurite B klassi.

§ 11.

Sõjaväe lendurite B klassi vastuvõtmise kord on samane kui vastuvõtmise kord sõjaväe lendurite A klassi, kuid järgmiste eranditega:

- 1) sunduslikku määramist klassi ei ole;
- 2) üleajateenijad kaitsevälased ühes kirjaliku sooviavaldusega, teenistuselehe asemel, esitavad:
  - a) tõestatud ära kirja isikutunnistusest;
  - b) tõestatud ära kirja haridusetunnistusest;
  - d) dokumendi selle üle, et sooviavaldaja vastab käesoleva käsukirja § 7 nõuetele;
  - e) tõestatud ära kirja allohvitseride kooli või sv. aviomotoristide klassi lõpetamise üle.

D. Sõjaväe lendurvaatlejate klassi.

§ 12.

Sõjaväe lendurvaatlejate klassi vastuvõtmise kord on samane kui vastuvõtmise kord sõjaväe lendurite klassi.

E. Sõjaväe aviomotoristide klassi.

§ 13.

Ajateenijad, kes teenistusse võetud sügisese kutsega, ning kes vastavad üllesseatud tingimustele, saadavad oma sooviavaldused sv. aviomotoristide klassi sisseastumiseks kirjalikult alluvuse korras Lennuväe rügemendi ülemale 15. veebruariks, lisades juure järgmised dokumendid:

- 1) tõestatud ära kirja isikutunnistusest;
- 2) tõestatud ära kirja haridusetunnistusest;
- 3) dokumendi selle üle, et sooviavaldaja vastab käesoleva ksk. § 7 nõuetele;
- 4) tõenduse, et on noorte õppuse lõpetanud;
- 5) väljavõtte kiidu- ja karistuse raamatust.

§ 14.

Lennuväe rügemendis sisseantud sooviavaldused kontrollitakse läbi ning seatakse kokku õpilaste kandidaatide nimekirjad. Lennuväe rügemendi ülem saadab need nimekirjad vastavatele väeosa ülematele sooviavaldanute komandeerimiseks Lennuväe rügemendi juure, kuhu nad peavad ilmuma 15. märtsiks. Õpilaste kandidaadid vaadatakse läbi Sõjaväe Keskhalgemaja juures asuvas arstlises erikomisjonis, vastavalt Sõjainistri ksk. nr. 71 — 1927. a. üllesseatud nõuetele. Kõlbmatuks osutunud isikud saadetakse tagasi oma väeosadesse, kõlblikud — määratakse klassi.

§ 15.

Kodanikud, kes soovivad vabatahtlikult astuda kaitseväe teenistusse, eesmärgiga sisse astuda sv. aviomotoristide klassi, saadavad sellekohased kirjalikud sooviavaldused Lennuväe rügemendi ülemale 1. juuliks, lisades juure järgmised dokumendid:

- 1) tõestatud ära kirja isikutunnistusest;
- 2) tõestatud ära kirja haridusetunnistusest;
- 3) dokumendi selle üle, et sooviavaldaja vastab käesoieva ksk. § 7 nõuetele;
- 4) vanemate või seaduslike eestkostjate tõestatud allkirja selle üle, et nad on nõus sooviavaldaja vabatahtlikult kaitseväge teenistusse astumisega.

§ 16.

Lennuväge rügemendi sissetulnud vabatahtlikkude sooviavaldused kontrollitakse läbi ning tingimustele vastavad isikud kutsutakse ajutiselt lennuväkke ning vaadatakse läbi sõjaväe Keskaigemaja jurues asuvas arstlises erikomisjonis, vastavalt Sõjaministri ksk. Nr. 71 — 1927. a. avaldatud nõuetele. Kõlblikkudeks osutunud isikutele Lennuväge rügemendi ülem annab kirjaliku nõusoleku Lennukooli aviomotoristide klassi vastuvõtmiseks ning tarvilise kirjavahetuse saadab vastavale Kaitsevääringkonna ülemale.

§ 17.

Vabatahtlikud, kes on saanud nõusoleku aviomotoristide klassi sisseastumiseks, vastavate Kaitsevääringkonna ülemate kaudu harilikus korras, ühes sügise kutsealuste võtmisega, võetakse kaitseväge teenistusse ning määratakse ähte Tallinnas asuvasse väeossa noorte õppuse läbitemiseks jalgaväes. Kõik noorte õppuse läbitemine ja reameesteks ülendatud vabatahtlikud saadetakse Lennuväge rügemendi 15. märtsiks, kus nad klassi määratakse.

§ 18.

Sõidu ning ülevõlpidamise kulusid, mis tekiavad asjaosaliste isikute § 16-as ettenähtud ajutise kutsumisega Lennuväge rügemendi juure, neile riigi poolt välja ei makseta. Läbivaatamine arstlises erikomisjonis on tasuta.

V.

Õppekord Lennukooli klassides.

A. Sõjaväe lendurite A klassis.

§ 19.

Õppetöö klassis algab 1. oktoobril ja jaguneb 3 õppeperioodi:

- 1) I õppeperiood — oktoobri algusest kuni aprilli lõpuni kokku 7 kuud
- 2) II õppeperiood — mai algusest kuni oktoobri lõpuni „ 6 „
- 3) III õppeperiood — novembri algusest kuni aprilli lõpuni „ 6 „

Üldse 19 kuud

§ 20.

I õppeperioodil võetakse läbi järgmised õppeained:

- 1) Aerotehnika.
- 2) Aeromehaanika.
- 3) Mootoriteadus.
- 4) Materjaliteadus.
- 5) Õhu-laskeasjandus (materjalosa, õhulaskmise põhimõtted).
- 5) Aeronavigatsioon.
- 7) Pommiasjandus (materjalosa, ballistika, algharjutused).
- 8) Sõja lennugeograafia.
- 9) Lennuasjanduse ajalugu.
- 10) Lennuväge taktika.
- 11) Väeliikide taktika.

- 12) Aerofoto asjandus (materjalosa, pildistamine).
- 13) Sidetehnika.
- 14) Meteoroloogia.
- 15) Tehniline joonestamine.
- 16) Tervishoid ja võimlemine.
- 17) Ingliskeel.

§ 21.

I õppeperioodi lõpul korraldatakse õpilastele katsed kõigis õppeainetes, välja arvatud § 20. p. p. 15 ja 16 tähendatud ained.

§ 22.

II õppeperioodil võetakse läbi järgmised praktilised tööd:

- 1) Lennu treenerimine õppelennukil instruktoriga.
- 2) Iseseisev treenerimine õppelennukil.
- 3) Üised õppelennud õppelennukil instruktoriga.
- 4) Iseseisev treenerimine õppelennukil öösi.

§ 23.

II õppeperioodil peavad õpilased täitma õppelennukil järgmisi nõudeid:

- 1) Maandumine aerodroomile 2000 m kõrgusel gaasi sulgudes ja 500 m kõrgusel mootori seisma jättes.
- 2) Maandumine aerodroomil rõngale, mille d=50 m, 200 m kõrgusel mootori seisma jättes.
- 3) Kõrguslend: tõus 2000 m kõrgusele antud aja jooksul; horisontaalne lend 2000 m kõrgusel, kestvusega 30 min maandumine 2000 m kõrgusel mootori seisma jättes.
- 4) Maandumine ja tõus juhuslikult kohalt.
- 5) Vigurlennud: sõlm, pööris, ületitva pöörang, liuglemine tiivale.

§ 24.

Rööbiti lennupraktikaga, II õppeperioodil võetakse läbi praktilised tööd lennukite ja mootorite juures ning õhulaske-õelharjutused.

§ 25.

III õppeperioodiks jäävad klassi edasi ainult need õpilased, kes on täitnud §§ 21 ja 23 tähendatud nõuded vähemalt rahuldavalt. Nõuded mitte täitnud komandeeritakse tagasi oma väeosadesse.

§ 26.

III õppeperioodil võetakse läbi järgmised õppeained ja praktilised tööd:

- 1) Ühendatud väeliikide taktika.
- 2) Lennuväge taktika.
- 3) Aeronavigatsioonilised ülesanded.
- 4) Vaatlusharjutused kaardil ja ekraanil.
- 5) Aerofoto ja fotogrammeetria (pildistamine õhust, aerofotode taktikaline kasutamine).
- 6) Signaalsatsioon.
- 7) Tehniline joonestamine.
- 8) Ingliskeel.
- 9) Võimlemine.
- 10) Treenerimine õppelennukil sügisel ja talvel.
- 11) Üleminek lahinglennukitele ja treenerimine nendel.
- 12) Laskeharjutused maas ja õhus.
- 13) Pommipildumine.
- 14) Õhulahingu treenerimine.
- 15) Grupilennud.
- 16) Õine lendamine lahinglennukil.
- 17) Ülelennud.
- 18) Töö angaaries ja töökodades.

E. Õppekord sv. lendurite B klassis.

§ 27.

Õppetöö klassis algab 1. oktoobril ja jaguneb 3 õppeperioodi:

1) I õppeperiood — 1. oktoobrist kuni aprilli lõpuni	kokku 7 kuud
2) II õppeperiood — mai algusest kuni oktoobri lõpuni	„ 6 „
3) III õppeperiood — novembri algusest kuni aprilli lõpuni	„ 6 „

Üldse 19 kuud

§ 28.

I õppeperioodil võetakse läbi samad õppeained, mis sv. lendurite A klassis, kuid pidades silmas õpilaste üldise ja sõjalise hariduse tasapinda, tarbekorral, mõnede õppeainete õpetamist lihtsustatakse.

Peale selle võetakse läbi sv. administratsioon.

§ 29.

I õppeperioodi lõpul korraldatakse õpilastele katsed kõigis õppeainetes, välja arvatud § 20 p. p. 15 ja 16 tähendatud ained.

§ 30.

II õppeperioodil võetakse läbi samad praktilised tööd, mis sv. lendurite A klassis.

§ 31.

II õppeperioodi kestvusel peavad õpilased täitma õppeleenukil samu nõudeid, mis on loetletud § 23 sõjaväe lendurite A klassi kohta.

§ 32.

Rööbiti lennupraktikaga võetakse läbi II õppeperioodi kestvusel praktilised tööd lennukite ja mootorite juures ning õhulaske-eelharjutused.

§ 33.

II õppeperioodiks jäävad klassi edasi ainult need õpilased, kes on täitnud §§ 29 ja 31 tähendatud nõuded vähemalt rahuldavalt. Nõuded mitte täitnud saadetakse tagasi oma väe-osadesse.

§ 34.

III õppeperioodi kestvusel võetakse läbi samad õppeained ja praktilised tööd, mis sv. lendurite A klassis, välja arvatud fotogrammeetria. Tarbekorral, pidades silmas õpilaste üldise ja sõjalise hariduse tasapinda, mõnede õppeainete õpetamine lihtsustatakse.

D. Õppekord sv. lendurvaatlejate klassis.

§ 35.

Õppetöö sv. lendurvaatlejate klassis algab 1. oktoobril ja jaguneb 3 õppeperioodi:

1) I periood — oktoobri algusest kuni aprilli lõpuni	kokku 7 kuud
2) II periood — mai algusest kuni oktoobri lõpuni	„ 6 „
3) III periood — novembri algusest kuni aprilli lõpuni	„ 6 „

Üldse 19 kuud

Märkus. Vastavalt olukorrale III õppeperiood võib olla lühendatud.

§ 36.

I õppeperioodil võetakse läbi järgmised õppeained:

- 1) Õhulaskeasjandus (materjalosa, õhulaskeamise põhimõtted).

2) Aerofoto (materjalosa, pildistamine, fotogrammeetria algmõisted).

3) Pommiasjandus (materjalosa, ballistika, algharjutused).

4) Aeronavigatsioon.

5) Sõja lennugeograafia.

6) Lennuasjanduse ajalugu.

7) Lennuväe taktika.

8) Väeliikide taktika.

9) Sidetehnika.

10) Aerotehnika ja aeromehaanika.

11) Mootoriteadus.

12) Meteoroloogia.

13) Materjaliteadus.

14) Tehniline joonestamine.

15) Tervishoid ja võimlemine.

16) Ingliskeel.

§ 37.

I õppeperioodi lõpul korraldatakse õpilastele katsed kõigis õppeainetes, välja arvatud § 36 p. p. 14 ja 15 tähendatud ained.

§ 38.

II õppeperioodil peavad õpilased sooritama praktilised tööd vastavate õppekavade järele järgmistes ainetes:

1) Aerofoto.

2) Õhuluure.

3) Laskeharjutused maas ja õhus.

4) Pommipildumine.

5) Õppeleenu iseseisvaks väljalendamiseks õppemasinal.

§ 39.

Rööbiti lennupraktikaga ja sellega seotud töödega, II õppeperioodil võetakse läbi praktilised tööd lennukite ja mootorite juures.

§ 40.

III õppeperioodiks jäävad edasi need õpilased, kes on täitnud §§ 37 ja 38 tähendatud nõudeid ja tööd vähemalt rahuldavalt. Nõudeid mitte täitnud komandeeritakse tagasi oma väe-osadesse.

§ 41.

III õppeperioodil võetakse läbi järgmised õppeained ja praktilised tööd:

1) Ühendatud väeliikide taktika.

2) Lennuväe taktika.

3) Aeronavigatsioonilise ülesanded.

4) Raadiopraktika.

5) Fotopraktika ja fotogrammeetria.

6) Signalisatsioon.

7) Vaatlusharjutused kaardil ja ekraanil

8) Tehniline joonestamine.

9) Ingliskeel.

10) Võimlemine.

11) Koostöö teiste väeliikidega.

12) Ülelennud.

13) Õppeleenu iseseisvaks väljalendamiseks õppemasinal.

E. Õppekord sv. aviomotoristide klassis.

§ 42.

Õppetöö klassis algab 1. aprillil ja jaguneb 3 õppeperioodi:

1) I õppeperiood	kokku 5 kuud
2) II „	„ 4 „
3) III „	„ 3 „

Üldse 12 kuud

§ 43.

I õppeperioodil võetakse läbi järgmised õppeained:

- 1) Üldharidusline ettevalmistus.
- 2) Lennukite ehitus ja lendamise põhimõtted.
- 3) Mootoriteadus.
- 4) Lennukite reguleerimine.
- 5) Elektrotehnika.
- 6) Materjalid ja nende ümbertöötamine.
- 7) Määrustikud ja üldteadmised.
- 8) Lennuväe relvade materjalosa.
- 9) Tehniline joonestamine.
- 10) Tervishoid.
- 11) Sõjagaasid.
- 12) Rivi õppus.
- 13) Kehaline kasvatus.

§ 44.

I õppeperioodi lõpul korraldatakse õpilastele katsed kõigis õppeainetes, välja arvatud § 43 p. p. 9, 12 ja 13 tähendatud ained.

§ 45.

Kõik õpilased, kes § 44 tähendatud katsete nõuded vähemalt **rahuldavalt** täitnud, saadetakse II õppeperioodiks Aviotöökotta praktilistele töödele. Nõudeid mittetäitnud määratakse riviteenistusse jalaväe alal.

§ 46.

III õppeperioodi õpilastega võetakse läbi järgmised ained:

- 1) Lõhkeained ja nendega ümberkäimine.
- 2) Õhulaskeasjandus ja lasheharjutused.
- 3) Lennuväe taktika (üldmõisted).
- 4) Kaardi tundmine ja lugemine
- 5) Tehniline joonestamine.
- 6) Määrustikud ja kodanikuteadus.
- 7) Võimlemine ja kergejõustik.
- 8) Praktilised tööd.

VI.

Katsed ja õpilaste hindamine.

§ 47.

Teoreetilistes ja praktilistes õppeainetes katseid õpilastele toimetas Lennukooli vastava klassi juhataja ühes õppeaine instruktoriga. Iga õpilase kohta peetakse õpilase isiklikku raamatut, kuhu kantakse sisse kõik sooritatud tööd ja katsed.

Katsete kavad ja hindamise alused kinnitab Kindralstaabi ülem.

§ 48.

Õpilaste teadmisi hinnatakse lõpukokkuvõttes järgmiselt: a) väga hea, b) hea, d) rahuldav, e) nõrk.

VII.

Õpilaste kutses kinnitamine.

§ 49.

Kõik sv. lendur-õpilased, kes Lennukooli

klassi vähemalt **rahuldavalt** lõpetanud, kinnitatakse minu käsukirjaga sõjaväe lenduri kutses. Õppetöö läbivõtmiseks Lennukooli komandeeritud isikud viiakse üle teenistusse Lennuväe rügementi.

§ 50.

Kõik sv. lendurvaatleja-õpilased, kes Lennukooli klassi vähemalt **rahuldavalt** lõpetanud, kinnitatakse minu käsukirjaga sv. lendurvaatleja kutses. Õppetöö läbivõtmiseks Lennukooli komandeeritud isikud viiakse üle Lennuväe rügementi, välja arvatud need ohvitserid, kes Lennukooli olid saadetud tingimusega, et nad pärast kursuse lõpetamist tagasi saadetakse oma väeosadesse.

§ 51.

Sv. aviomotoristi-õpilased, kes Lennukooli klassi vähemalt **rahuldavalt** lõpetanud, kinnitatakse Lennuväe rügemendi ülema käsukirjaga sõjaväe aviomotoristi kutses, kusjuures teistest väeosadest Lennukooli juure komandeeritud isikud viiakse üle Lennuväe rügementi.

VIII.

Lennukooli õppekavade kinnitamine.

§ 52.

Lennukooli sõjaväe lendurite A ja B klasside ja sõjaväe lendurvaatlejate klassi õppekavad kinnitab Kindralstaabi ülem.

§ 53.

Lennukooli sõjaväe aviomotoristide klassi õppekavad kinnitab Lennuväe rügemendi ülem.

IX.

Algväeliiki tagasikomandeerimine.

§ 54.

Lennuväe teenistuses viibinud sõjaväe lendurid ja sõjaväe lendurvaatlejad, kes pärast Lennukooli lõpetamist on lennurväes vähemalt 5 a. teeninud, ja kui nad tunnevad end väsinutena lennuteenistuse jätkamiseks, võivad minu nõusolekul tagasi minna teenistusse oma algväeligi väeosadesse, kusjuures nende ametkohtadele määramisel võetakse arvesse teenistus lennuväe rügemendis. Neile ohvitseridele jääb eesõigus komandeerimisel tarvilikkudele kursustele oma algväeligi alal.

N. Reek

Kindralstaabi kindral-majoor,
Sõjaminister.

Sõjaväelisi teateid.

Austria kindral M. Auffenberg †

18. mail s. a. suri Austria endine sõjaminister ja IV armee juhataja Ilmasõjas — kindral Moritz Auffenberg, 76 aasta vanaduses.

Moritz Auffenberg oli juba 1871. a. Austria ohvitser ja 1909. a. jalaväe kindral. Töötanud Kindralstaabis rikaste kogemustega, nimetati ta 1911. a. Austria sõjami-

nistriks. Ministrina püüdis ta ka Austrias Saksamaa eeskujul intensiivset relvastust läbi viia, ei leidnud aga toetust ja pidi 1912. a. oma kohalt lahkuma.

Ilmasõja alul, 1914. a. 26. augustist kuni 2. septembrini juhatas Auffenberg Austria-Ungari IV. armeet venelaste vastu Komarovo lahingus, mis Austria 200-tuh. mehelse lüüasaamisega lõppes. Kindral

Auffenbergi suurimaks teeneks loetakse aga IV. armee taandumise juhatamist. Ühest vene sõjateatest võis sel ajal lugeda: „Austria-Ungari kardetavam armee — kindral Auffenbergi oma — on ümberpiiratud ja peab alla andma. Kui ta välja pääseb, on see Napoleoni vääriv saavutus.“ Kindral Auffenbergil läks siiski korda oma armee jäänuseid päästa.

Nüüd algasid Auffenbergi vastu intriigid Austrias. Tema peale veeretati kaotuse süü, ta pidi ametist lahkuma ja anti tsegi sõjakohtu alla, kuid mõisteti õigeks. Selle järele lahkus kindral Auffenberg erru. Viimasel ajal kirjutas ta oma mälestusi ja tegi sõjandusajakirjadele ja ajalehtedele kaasööd.

E. M.

Sõjakirjandust.

„Revue militaire française“ nr. 83.

1. mail 1928. a.

„Avrei lahing“. (Major d'Argenlieu.) Kirjeldatakse „Reserv-armeede“ grupi moodustamist. Nimetatud armeede grupp pidi kindral Fayolle'i juhatusel likvideerima 21. märtsil 1918. a. inglaste rindes, jõgede Oise ja Sensée vahel, tekkinud läbimurde. Sakslased (Baieri troonipärjaja armeede grupp) tegutsesid siin õige energiliselt, ähvardades prantslasi lahutada inglastest. Järgneb 5-da ratsadiviisi tegevuse kirjeldus, millise ülesandeks oli 26. märtsil luua side V inglise ja III prantsuse armeede vahel. Kirjeldus on huvitav eriti selles osas, milles käsitatakse jalgrattur-osade tegevust. (Järgneb.)

„Õpiseid lennುವäe alalt Marokko sõjas“. (Lõpp, vt. „Sõdur“ Nr. 17—19, 1928. a.) Autor lõpukokkuvõttes esitab iseäraldusi, millised ilmsiks tulid lennುವäe kasutamisel Marokkos. Ta leiab, et Marokkos on lennುವäel täita palju laialdasemad ülesanded, kui metropolis, kus rinded kitsamad, ühenduste paremad ja seega vägede manööverimine hõlpsam. Marokkos omavat lennುವägi esimese järgu tähtsuse, kuna tal sõjakorral täita piirikatte ülesanded, täiendada maa-, ratsa- ja suurtükiväe tegevust ning olla lõpuks ka transportabinõuna. Praeguse lennುವäe suurus Marokkos ei vastavat kõigi ülalloodud ülesannete täitmiseks. Olevat tungiv tarvidus lennುವäe üksuste arvu suurendamiseks.

„Ville'i ja Herbebois metsade kaitse. Verdun (Veebruar 1916).“ Kol.-leitnant Paquet kirjeldab 51. diviisi tegevust kaitse organiseerimisel ülalnimetatud objektide kaitseks.

„Dessandid“ (kolonel Alléhaut. Järg). Artikli II. osas autor võtab lähemale vaatlusele: kätteosade suuruse, dessandi maandumise koha sood-

sama maastiku kuju, soovitava järjekorra vägede maalesaatmisel (jalavägi ilma vooita, ratsavägi, suurtükivägi, lahingvooit, teise järgu vooit, laskemoona veotühmad jne.); järjekorra maandumise operatsiooni teostamisel (jalaväe kergete osade maalesaatmine — eelväena, tähtsamate punktide vallutamine viimaste poolt — peajõudude maandumise katteks vaenlase jalaväe tule eest, täienduse saamisel katteüksuste tegevuse arendamine kuni varem kindlaksmääratud märgi vallutamiseni, peajõudude maalesaatmine), vägede maalesaatmise aja (soovitatavat seda operatsiooni teostada öösel, kuna siis ootamatuse saavutamine on kindlam), katteväeosade maalesaatmise tehnilise külje, joogi-vee küsimuse, maandumise koha organiseerimise, side korraldamise ja ebaedu korral vägede taandumise, laevadele lossimise jne. korraldamise. Oma artikli kolmandas osas käsitab autor ettevalmistustööde läbiviimist dessantide teostamiseks, nagu: vastavate operatiivüksuste kokkuseadmist, transpordi korraldamist, kommunikatsiooni liini organiseerimist jne.

Kokkuvõttes peab tähendama, et kolonel Alléhaut on teinud põhjaliku töö, andes piltliku ettekujutuse dessantoperatsioonide korraldamisest ja teostamisest. Arvan, (kokkuvõttegija), et kõneall olev artikkel oleks kohane tõlkimiseks eesti keelde ja avaldamiseks eraldi brošüürina, sest harilikudes taktika õpperaamatutes, kui ka määrustikkudes, puuduvad näpunäited sarnaste operatsioonide korraldamiseks.

„Viimane Abd el Krim'i pealetung. Issoual (September 1925).“ Kirjeldatakse 128 diviisi tegevust, ülalnimetatud Abd el Krim'i pealetungi likvideerimisel.

Sõjakirjandust.

Uudiseid välisriikide sõjavägedest.

Tck.

Kaitseväe elu.

Invaliididepäev Narvas.

Invaliidide päeva pühitsemise korra väljatöötamiseks Narvas olid juba 10. mail linnapea Hermann'i poolt seltskondlikkude organisatsioonide, kaitseväe, kaitseliidu ja tuletõrje esindajad raekotta kokku kutsutud. Sel nõupidamisel ühineti kindral Laidoneri nimelise komitee ettepanekuga — seda päeva 20. mail ära pidada.

Pidustuste kava kokku seadmisel viidi läbi põhimõte, et tänavu pidustused ja korjandused võimalikult suurejooneliselt tulevad korraldada.

Vastavalt väljatöötatud kavale algasid pidustused 20. mail kell 0900 diviisiorkestri ettekannetega raekoja ja Peetri kiriku tornides.

Kell 1130 oli Rahvaväljal kaitseväe,

kaitseliidu ja skoutide paraad. Aukülastena võtsid paraadist osa oma lipuga ka kõik Narva invaliidid. Viimased viidi „Võitlejast“, kus oli nende kogumise punkt, kaskede ja lilledega ilustatud autodel paraadiplatsile. Paraadi juhatas garnisoni ülem kolonel Marder. Paraadi võttis vastu kindral Heinze ühes invaliidide esindaja, Vabadussõja kangelase ja Vabaduse Risti kavaleri N. Videvikuga.

Paraadil pidas kindral Heinze lühikese kõne, kus paraadist osavõtjatele südamele pani eeskuju võtta nendest kangelastest, kelledel ükski ohver ei olnud kallid, kui oli kaalul meie vabadus ja iseseisvus.

Mälestati langenuid. Lasti elada Vabadussõja ülemjuhatajat kindral Laidoneri.

Kodukaitse liikmete poolt ehitati invaliidide lipp rohelise pärjaga ja invaliidid elavate lilledega. Algas paraad ja sellele järgnes rongikäik läbi linna. Rongikäigu ees liikusid üle 20 ilustatud auto ühes in-

valiididega. Narva autojuhtide ühing oli lugupidamist äratava otsuse teinud, mille põhjal kõik autod tasuta kaks tundi invaliidide teenistuses seisis. Kodukaitse liikmed võtsid möödasõitvaid invaliidide autosid lillesajuga vastu.

Kell 1300 oli „Ilmarises“ invaliidide auks ühine koosviibimine, millest seltskondlike organisatsioonide, omavalitsuse, kaitseväge ja kaitseliidu esindajad osa võtsid.

Kell 1700 oli „Pimeaias“ kontsert. Mängis diviisiorkester. Laulis Narva ühendatud laulukoor.

Kontserdist võttis rahvas elavalt osa.

Karbikorjandus linnas kestis hommiku kella 0800 kuni kella 2000.

Üldiselt õnnestus invaliidide austamine Narvas ja see päev jättis kõigile ilusa mulje.

G. K.

7. jalaväe rügemendi üleajateenijate kogu tegevusest.

Istuvad vassakult paremale: *Allohv. Sikk*, vahekohtunik. — *Veltv. Anton*, juhatuse esimees. — *Kapten Lõpmeister*, peakohtunik. — *Ltn. Müülman*, vahekohtunik.

Seisavad vassakult paremale: *Veltv. Peterson*, I. auhind. — *Allohv. Kana*, II. auhind. — *Kpr. Leppik*, III. auhind. — *Veltv. Saar*, IV. auhind. — *Veltv. Järveots*, V. auhind.

7. jalaväe rügemendi üleajateenijate kogu on üks suurematest. Kogu teotseb hoogsalt. Praegu on käimas mitmesugused meelelahutuse ja kultuurtasapinna tõstmise kursused: tantsud, lauluharjutused,

malemängud jne. Mai lõpul või juuni algul, veel enne laagrisse minekut, kavatakse ette võtta ühised ekskursioonid jalg-ratasel Tartu ja Rääpina ümbrusesse. Jalg-ratas on olemas igal üleajateenijal.

Et arendada liigete keskel laskeoskust, milline peaks olema üleajateenijate peavoorusi, korraldati kogu juhatuselt 28. aprillil s. a. auhindade peale omavahelised laskevõistlused vintpüssidest.

Võistlustel tulid esimesteks:

1) Veltev. **K. Peterson**, suusk-jalgratturite komando, I kohale 67 punktiga. Auhind — hõbe portsigaar.

2) V. allohv. **V. Kana**, ratsa komando, II kohale 65 punktiga. Auhind — 7,65 mm püstol, hõbeplaadiga.

3) Kapral **K. Leppik**, 2. kuulipildujate kompanii, III kohale 65 punktiga. Auhind — lauakell hõbeplaadiga.

4) Veltev. **V. Saar**, 4. kompanii, IV ko-

hale 61 punktiga. Auhind — tindipott ühes aluse ja hõbeplaadiga.

5) Veltev. **A. Järveots** 3. klp. kompanii, V kohale 61 punktiga. Auhind — nahast rahatasku ühes hõbeplaadiga.

Elnimetatud auhindade väljajagamine võitjatele korraldati pidulikult laupäeval 5. mail s. a. kogu ruumides. Auhinnad jagas välja isiklikult rügemendi ülem kolonel **J. Kruus**. Rügül tänas tehtud töö eest kõiki võistlejaid, iseäranis võistlustel auhinna omanuid ja kogu juhatust eesotsas kogu esimehe veltev **Antoniga**.

Laskevõistluste peakohtunikuks ja üldjuhatajaks oli rügemendi meelelahutuse komisjoni esimees kapten **Lipmeister**, liikmeteks leitn. **Müülmann** ja allohv. **Sikk**. —k.

Sport kaitseväes.

5-da jalaväe rügemendi tänav-propagandajooks.

Tänavpropaganda jooksust osavõtjad sõdurid ja ohvitserid peale jooksu — eesreas kuus esimesena kohale tulnud.

6. mail korraldas 5. jalaväe rügement Rakveres individuaal tänav-propagandajooksu. Jooksumaa pikkus oli 3,6 klm. Sarnast jooksu niisuguse suure arvu osavõtjatega nägi Rakvere küll esimest korda. Startisid 66 k.-v. Ilus kevadine ilm ja orkestri helid meelitasid hulka jalutajaid pealtvaatajateks tänavale. Kõlas starteri saatepauk, mille rjäge võistlejad elava masina jooksu alustasid. Vaevalt oli möödunud 10 minutit, kui esimesi võistlejaid, nobedas tem-

pos joostes, Laia tänava keskpääl silmata võis.

Kolme paremate ajad olid:

1. Noor Arthur Klemmer, aeg 12:14,2 sek.; 2. n.a.o. Johannes Muhk — 12:18,3 sek.; 3. noor Karl Steinberg — 12:34,00 sek.

Peale võistluste lõppu tervitas rügemendi ülem võistlusest osavõtnud lühikese kõnega, milles spordi tähtsust alla kriipsutas, mis ju esimeseks sammuks rahva tervenemiseks. Kuuele

paremale jagas rüüül välja auhindu, mis hr.hr. ohvitseridelt välja pandud.

Võistlustagajärgedega võib rahul olla, kui arvesse võtta asjaolu, et joosta tuli sõduri poolsaabastes, millel teatavasti tallakaitse naelad all, seega libedad kivitänaval jooksmiseks.

KEHALINE KASVATUS JA SPORT I-SES JALAVÄE RÜGEMENDIS.

Võrreldes eelmiste aastatega on rügemendi sportlaste pere märksa arvukamaks muutunud, seda on näha nii vabal ajal harjutustel, kui ka võitlustest osavõtjate arvust. Talve hooaeg möödus võitude tähe all. Suuremaid võitlustest võiks nimetada rünnade rännakvõistlust 21 km — 341 osavõtjaga. Sarnane massiline võistlus kisub kaasa isegi tuumemaid kaitsevälasi. Varem võiteldi ainult kergespordi aladel ja osavõtjate ridades paistavad silma ainult need, kes oma osavuse eraelust kaasa toonud; nüüd aga kasvatab kaitsevägi ise omale elurõõmsaid rekordi mehi. (Toimetus paksendus; kaitsevägi, muidugi, ei kasvata rekordimehi, vaid tubli sportlane lihtsalt tuleb esikohale. Toim.) Muuseas on spordil sõjaväes kehalise arendamise kõrval veel sõjaväelise kasvatuses eesmärk. Praegused võistluste kavad sisaldavad rohkem praktilise tähtsusega sõjaväe numbreid, kui üksikuid teisi spordi alasid.

Rügemendi võistluste kava 1928./29. a. peale. 22. apr. — Jüriöö. Teatejooks tõrvikutega rügemendi asukohtadesse, kergeis rakmeis.

25. apr. Rügemendi XI. aastapäeval:

- 1) Murdmaa jooks 5 km kergeis rakmeis.
- 2) Kõievedu, kompaniide vaheline, kergeis rakmeis.
- 3) Sõjaväeline kolmevõistlus rakmeis.

31. mail: k. k. jagude vaheline rännak ühes laskmisega (sõjaväeline viievõistlus).

29., 30. juunil: Kergespordivõistlused sõjaväe numbritega.

1. sept.: Võrk- ja korvpallivõistlused.

29., 30. nov. Tõste-, maadlus-, poksi- ja vehklemise-võistlused.

4. jaan.: Suusavõistlused.

Sellest kavast on osa juba läbi viidud. Nii peeti Jüri ööl, selle ajaloolise päeva mälestamiseks teatejooks tõrvikutega läbi linna, rügemendi asukohtadesse. Teatejooks oli auhindade peale, rügemendi üksuste vaheline. Osa võtsid kõik kompaniid ja komandod, kokku 17 meeskonda — 51 kv., neist 3 ohv. ja 7 üleajateenijat. Võistlused algasid diviisi ülema kindral Heinze kohalejõudmisel kell 2200. Jooksti kolmes grupis, 5—6 meeskonda korraga. Võistlustel mängis diviisi orkester. Mõjurikas oli jooksjate saabumine loitvate tõrvikutega kindluse väravate juure. Peaaegu vist kõik kujutasid omale ette, kuidas vanasti Jüripäeval löid lõkkele ühes ja teises kohas tumeda taeva foonil tulelõkkesid, märguandeks, et ühineks rahvas oma vabaduse saavutamiseks. Ka siis seisti tulelontidega kindluste väravate ees, kuid missugune vahe selle vahel, mis oli ja mis on. Nüüd on see saavutatud, millele püüdsid meie esivanemad nii viisalt... Usun, tervet paarituhandelist pealtvaatajate hulka läbistasid mälestused minevikust.

Tagajärjed teatejooksus:

I koht — 3. laskurkompanii meeskond: 1) n.a.o. Kask 2) kapr. Skanits 3) rms. Olen. Aeg 8:25,6.

II koht 7. laskurkompanii.

III koht 1. laskurkompanii.

25. aprill kujunes rügemendi spordipäevaks. Kell 1500 kogunesid Iaanikindluse õuele üle 300 sportlase. Pealtvaatajaid üle 1000. Mängis diviisi orkester.

Võistlused algasid murdmaa jooksuga, start ja finish Jaani kindluse õuel. Marshruudi pikkus 5 km. Riietus harilik sõjaväe, kergeis rakmeis.

Kohtadele tulid ja omandasid auhindu 15 kv. 1. n.a.o. A. Kask, aeg 15:26,3; 2. n.ltn. O. Mõttus — 15:29,0; 3. rm. R. Haus — 15:33,5.

Samal ajal algasid Jaani kindluse õuel kompaniide vahelised kõieveo võistlused. Osavõtjaid 15 meeskonda à 10 meest.

Kohtadele tulid ja omandasid auhindu: 1. koht 3-as laskurkompanii; 2. koht 1-ne laskurkompanii; 3. koht 9-as laskurkompanii.

Kell 17 sealsamas sõjaväe kolmevõistlusel — 60 mtr. jooks, granaadi märkiviske ja torked liikuvatesse kujudesse. Osavõtjaid 27, suuremalt osalt üleajateenijad.

Kohtadele tulid ja omandasid auhindu: 1. koht n.a.o. Ferchen, 8 kompanii; 2. koht velv. Jänes, 5. kompanii; 3. koht v.a.o. Siiberg, 5. kompanii; 4. koht n.ltn. Hansson, 2 kompanii.

5. mail peetud Narva garnisoni väeosade vahelisel võistlusel 6 km murdmaajooksus, omandas rügement 6 esimest auhinda, — vahepealsetega kokku 14 auhinda.

6. mail, Narva linna spordivälja avamisel võttis rügement osa spordiseltside ja väeosade vahelisest teatejooksu võistlusest. Võistlesid 10 meeskonda à 10 meest. Võistlusmaa pikkus umbes 3 km.

Omandas I koha ajaga 9:40,0.

Praegu on rügemendil kaks täiesti korras 200 mtr pikkust rakendusvõimlemise riba, sisaldades 10 mitmesugust takistust. Töö keeb Härmani ja Jaani kindluste õuede peal. Ehitatakse harjutuste ja mängude platse. Peale selle võtab rügement osa garnisoni spordistadioni ehitamisest, mis tootab sarnaseks saada Tallinna omale. Töö alati juba mineval aastal, loodetavasti saab tulevaks suveks valmis.

O. P.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

6. 9569, 9571, 9573. Parv, A. Maastiku organiseerimine. Joonistused II-se osa juure. Pärnu, 1927. 26 lhk.

97. 9549. Manninen, I. Eesti rahvariiete ajalugu. (Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat III.) Tartu, 1927. 514 lhk. pilt.

Trükivea parandus.

„Sõdur“ nr. 20/21/22 lhk 691, 2 veerg, 20. rida alt on trükitud: ... lennukid Ilmasõjas on tarvitanud sõjagaase jne. Peab olema: ... lennukid Ilmasõjas ei tarvitanud sõjagaase.